R4°
51 A
m29

ספר טעמי המקרא

המתייחס לר׳ יהודה בן בלעם נ״ע. ונדפס בבי׳ רובירטוס סטיפנוס עה בפאריש
שנת שכ״ה לפ״ק ומוגה ע״י יוחנן מירקירוס המלמד לשון הקדש
במצות המלך קארולוס התשיעי בישיבת פאריס
ולא ראה אור העולם
עד עתה:

Liber de accentibus ſcripturæ,

AVTORE R. IVDA FI-
lio Balaam,

Nunc primùm editus, opera Io. Merceri, Regij literarum Hebraicarum profeſſoris.

בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי ירושלים

PARISIIS,
Ex officina Roberti Stephani, Typographi Regii.
M. D. LXV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

IO. MERCERVS REGIVS LINguæ Hebraicæ profeſſor, omnibus eius linguæ ſtudioſis S.

CVRAVERAM ante aliquot annos edendum fragmentum R. Iuda ben Bilham de accentibus trium librorum אמת, interim dũ ſeſe occaſio offerret excudendi totius operis de totius Scripturæ accẽtibus. Hos qui accuratè pertractarit ante Eliã noſtro tempore, ex Hebræis neminem vidi. Nam Calonymus noſtræ ætatis eſt: R. Iuda præceſſit etiam Kimhium & Aben-ezra, ſicut & ab hoc paſſim citatur. In citãdis Maſoræ locis & enumerandis, diligentia ſuperat cæteros qui hoc argumentum tractarunt. Accentuum tractationi præponit canones vtiliſſimos de tota punctorum & orthographiæ Hebraicæ ratione, non abſimiles iis quos noſtro tempore Elias in Canticis affert. Hæc licebit cum fragmento de accẽtibus trium librorum ſimul compingere. Quin & poſt fragmentum illud nõnulla ſupererant, quæ nunc tibi omnia damus. Debes autem hæc omnia Matthæo Beroaldo huius linguæ apud Aureliam doctiſſimo profeſſori, qui vt antè fragmentũ, ſic nũc integrũ opus nobiſcũ candidè cõmunicauit in vſum ſtudioſorũ omniũ, ſicut & alia libẽter impertitur è bibliotheca quã penes ſe habet, viri celeberrimæ & immortalis memoriæ D. Vatabli. Ea ſuo tempore excudenda etiã curabo, ſi hæc tibi nõ ingrata eſſe intellexero. Bene vale. Lutetiæ Id. Aug. anno 1565.

R 51 A 1129
492.416

בשם האל הגדול הגיבור והנורא אחל ואשלים טעמי המקרא ׃

הרוצה לידע ולהבין תנאי דקדוק המקרא בנקודיה
ובטעמיה יבקש בזה הספר· אם יאמר האומר
מה צורך יש לדעת תנאי המקרא יכול אדם לומר לו ולהשיב לו
לפי שהטעמים משונים זה מזה· ואותו השנוי כדי להפריד
בין זכר לנקבה ׃ קוּמִי אוֹרִי ב׳ תיבות הללו לשון נקבה הן ויורה ישעי׳ ס׳
על זה הטעם שבא על אות הראשון שלתיבה· אבל לְיוֹם קוּמִי צפני׳ ג׳
לְעַד דטעמ׳ לרע וזה יְיָ אוֹרִי וְיִשְׁעִי אילו לשון זכר בעבור תלי׳ כז
שיתאחר הטעם לרע׃ ועוד מודיעים הטעמים ביאור שני כגון
זה שָׁבוּ עַל־עֲוֹנוֹת אֲבוֹתָם הטעם על השין מפני שהוא לשון ירמי׳ יא
תשובה· אבל שָׁבוּ וַיָּבֹזּוּ שהוא לשון שְׁבִי טעמ׳ לרע על הבית דהא׳ לד
ובענין הזה הרבה במקרא׃ ועתה אילו קרא אדם טעמי הכא
ספרים כטעמי ג׳ ספרים תלים ואיוב ומשלי נשחת עליו מורע
הבינה׃ וכן אילו קרא במקום שַׁלְשֶׁלֶת מֵרְכָא או במקום מֵרְכָא
שַׁלְשֶׁלֶת היה טועה בכולם יחד· ולפי שיש לטעמ׳ שערים
הרבה הוזקקנו לדעת עומקם ׃

פרק הראשון ׃

להשכין
האותיות לדעת שכנם והנעתם ׃ אחהע שיכנו בעיקר הלשון
ובבית הבליעה והוא ראש הקנה ושורש הלשון והן קלות מכל
האותיות ואין אדם יכול להרגישן כלל· ההא והאלף יוזמים
בני אדם להרגישן ולא יתכן שהנקודה הנמצאת תחת הא בסוף
התיבה מורעת עיקר ההא שאם תמצא הא בראש המלה או דהא׳ מב
באמצעיתה ויהיה תחתיה קמץ או פתח לא יקרא ברגש ׃ ויקר׳ כג
והאלף נמצאת בד׳ מקומות כמו דגש ׃ והן ויביאו לו את עזרא ח׳ איוב לב
המנחה דיוסף· תביאו לחם תנופה׃ ויביאו לנו כיד אלהינו תלי׳ סח
דעזרא· וְשֻׁפּוּ עַצְמוֹתָיו לֹא רֻאוּ· ואילו ד׳ קיבלום הראשונים שם קיב
ואין זולתם· ואעפ״כ לא יתכן להרגיש אלף· יש אותיות איוב כ׳
שמתחלפות זו בזו כגון בִּזֵּר· פִּזַּר יַעֲלוֹס יַעֲלוֹז יַעֲלוֹץ· וכאלה תלי׳ צו דה״א י״ז

רבים׃ **פרק הב׳**׃ על אותיות יהו״א ובג״ד כפ״ת׳ אילו אותיות
יהו״א אם היתה אחת מהן בסוף מלה והמלה עומדת במשרת
והמלה הסמוכה אחריה תחלתה אחת מן אותיות בג״ד כפ״ת ר״אש׳ מ״ט
יוצאה אותה האות ברפי כגון כִּי בְאַפָּם׳ וַיְהִי דְבַר־יְיָ׳ וְאֶקְחָה ירמי׳ א׳
פַת־לֶחֶם׃ והרומין להן׃ ויוצאין מכלל הענין הזה ט׳ שמבטלין ר״אש׳ י״ח
את הרפי ואילו הן דפסיק ודרחיק ואתי מרחיק׳ ומפיק ה״א ומפיק
ו״ו ומפיק יו״ד ושתי אותיות רצופות שתחת הראשונה שבא ובי״ת
ופ״ה׃ התנאי הראשון דפסיק כיצד כל זמן שיהיה בין אות ד״ה א׳ כ״א
יהו״א ובין אות בג״ד כפ״ת פָּסֵק לא יהיה כח לאות יהו״א לרפות ר״אש׳ י״ח
אות שלאחריו מפני הֶפְסֵק הממוצע ביניהם כעין מקרא כגון דברי׳ ל״ח
ויוסף יְיָ עַל־עַמּוֹ כָּהֶם׃ עָשׂוּ כָּלָה׃ וכל דומ׳׃ התנאי הב׳ יהושע ח׳
דרחיק הוא שיהיה בתיבת יהו״א אחר המשרת מלך ובתיבה מדבר כ״ב
הסמוכה לה אין מלך קודם וְאָעִידָה בָּם וְהָגִיתָ בּוֹ׃ ודומ׳׃ אבל שמו׳ ט״ו
אם יש ביניהן יותר ממלך אחר מְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ׃ נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ׃
נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ ודומ׳ יתקיים בהן חוק יהו״א׳ ועוד אם אין ביניהן שם
מלך כגון הָיְתָה תֹהוּ׳ הנה נא׳ ונתת שמה מים נוהג בהן ר״אש׳ א׳
חוק יהו״א להרפות ובכל דומ׳׃ ופעמ׳ שהרוחק במלה שאין בה
טעם כלל ומדגיש מפני שהיא תיבה בת שתי אותיות ואינה
יכולה להאריך אלא מקפת שלאחריה ומדגישה כגון מה תאמר
זה בני החי ודומ׳׃ ואילו המחלקות אינם נוהגות כי אם בהברת
ה״א לבדה אבל ביו״א אם אין טעם הקרייה מבטלת חוק יהו״א אין יהוש׳ כ׳
עלילה אחרת מבטלתן כי אם הפסק לבדו׃ הלא תראה אשר
הוֹרַדְתֶּנוּ בּוֹ אעפ״י שמלך רחוק שם אינו מדגיש וכן נוהג ביו״ד ר״אש׳ י״ח
ואל״ף מה טעם שהברת ו״ו ויו״ד ואל״ף לא יהיה בסוף התיבה אם שמואל א׳ י״ב
אינה כתובה אבל הברת ה״א נשמעת בסוף המלה או כתובה או שופטי׳ י״ח
לא כתובה ואעפ״כ יש מקצת מילין הנדגשות אחר ו״ו והן על פי
המסורת והן ויאמרו לא כִי ברחוב׳ ויאמרו לו כי מלך יִמְלוֹךְ׳ ר״אש׳ י״ט
ויאמרו לו החרש דבני דן׳ ויאמרו לו חכמיו׳ קומו צאו מן שמות י״ב
המקום דלוט׃ קומו צאו מתוך עמי׃ וכל מקום שתמצא תיבה
שהיא לשעבר כגון למה חרה לך׃ אשר עשה שם בראשונה חוק

יהוא נוהג בהם׳ אעפ שמלך ורחוק הויה שמה׳ ואם היא להבא ראש׳ לה
כגון הכה נא אבוא אליך חוק יהוא בטל ש׳ ואם נמצאת
אות יהוא שאינה נקראת כלל בסוף תיבה כגון וירא בלק לא
תקרי הבית ברפי כי אם כרגש לפי שהאלף אינה נקראת כלל׳
ואם לא נכתבה אות יהוא בסוף התיבה הואיל והברתה נשמעת
שם מרפא האות שלאחריה כגון ועשית בדי וכל דומ׳ התנאי
הג: דאתי מרחיק יש בו חילוק כמעט מן דחיק שאמרנו לעי
א נתרחק הטעם בתיבה השלישית הבאה אחרי המשרת
גשפך עליו כסוללה להרגיש האות אשר אחרי יהוא כגון הוצא
ובנה בית׳ הלמתים תעשה פלא׳ סורה שבה פה׳ ועוד אם תיבת
אות יהוא גדולה ובאה אל התיבה שלאחריה במקף והן מן ב
אותיות כגון ואלכה אליה ואדרשה בה והדומין לו נבטל ש
חוק יהוא׳ התנאי הד׳: מפיק הא בכל מקום שיהיה נקודה תחת
הא בסוף התיבה יבטל בה חוק יהוא ותהיה דגש האות
הסמוכה לה כגון מחציתה בבקר׳ וכל אשר אתה בבית ולה גפין
ארבע׳ ודומ׳: התנאי הה׳: כל מפיק וו בסוף התיבה האות
הראשונה מן התיבה השנייה לה היא נדגש תויבטל שם חוק יהוא
כגון הצירותיו בתהלה׳ אליו פי קראתי׳ ידיו תביאנה׳ והדומ׳ להן
בר מן ב ונטה עליה קו תהו׳ וקול המון שליו בה׳ שאעפ שמפקין
וו הם מרפין: התנאי הו׳: כל מפיק יוד בסוף התיבה לא יתקיים בו
מנהג יהוא ולא ירפה האות שלאחריו כגון שרי גברתי׳ אולו
תערוצי׳ ואחרי בנו ודומ׳ בר מן חד ארני בם סיני בקודש׳ וזה תלי׳ סח
המנהג נוהג ביוד בזמן שהיא נקראת באה אבל אם היא נקראת
מלא פום כגון כי מי גוי גדול גוי מרחוק אוי נא לי וכל הדומ׳
להן חוק יהוא נוהג בהן׳׳ התנאי הז׳׳ מדבר על ב׳ אותיות רצופות
והן בשני בית בית או שני כף כף שנתחברו יחד בראש התיבה
ויהיה תחת הראשונה שבא יבטל חוק יהוא ומרגיש כגון ויהי
בבואם׳ ותתפשהו בבגדו׳ ככל׳ הלא ככרכמיש׳ ואם היה תחת ראש׳ לט
הראשונה מלך נתקיים בה תנאי יהוא כגון והוא אשה בבתוליה
יקח: אולו בבהילו דעזרא׳׳ התנאי הח׳ והט׳ שבכל מקום שיהיה

בית בראש התיבה ותחתיה שבא והאות השנייה לה פה או מם
יבטל שם חוק יהוא כגון ואכבדה בפרעה׃ אשר שמתי בפיך׃ שמות י׳
ויחנו במדבר צן ודומ׳ ואם יהיה מלך תחת הבית בראש התיבה
יתקיים בו תנאי יהוא כגון אל ירא בפלגות׃ ויש כפין הבאות
אחר ויהי ברעש התיבה מקצתן ידגישו ומקצתן ירפו לפי א
עניין שיתכן לשון הקורא ויהי כשמע׳ כשמעו׳ כהוציאם׃
במלכו כראות כראותו כאשר ולפי ענין שיתכן לשון הקורא
להדגיש ידגיש לרפות ירפה׳ ויש במקרא ז׳ מלין שאין להן
עלילות אילו הט׳ ומדגישין ואילו הן כי גאה גאה וחביריו׳ ידמו שמו׳ טו׳
כאבן׳ מי כמוך נאדר׳ ובישעיה ושמתי כדכד ובירמיה
ונלאיתי כלכל׳ ובדניאל וחכמה כחכמת אלהין׳ גדבריא
דתבריא׃ ואין אדם יכול להשיב עליהן שכך הן מקובלין׃ דניאל ק׳ שם ג׳
שער התיו׳ בג׳ מקומות נרגשת התו מכל התיו הנרגשות
והן וישימה תל עולם׳ ובתיו וגנזכיו גובריא אלך תלתיהון׃
וכל בתים שהם לשון מידה כגון ויין בתים עשרים אלף ושמן
בתים עשרים אלף דכוות׳ דגש׳ ופתח׳ אבל בתים שהן לשון
דירה כגון ובתים מלאים כל טוב׳ הניס את עבדיו ואת מקנהו
אל הבתים׳ כולהון קמצין ואינן מדגישין בחוזק מבלעדי ואת
בתיו וגנזכיו שאעפ׳ כן הוא לשון דירה הוא מדגיש בחוזק
ונקמץ מפני שיש בו משרת וטעם ונראה כאילו הוא ב׳ תיבות׃
ויש שמוסיפין עליהן להדגיש בחוזק ובתים מלאים כל טוב
הואיל שהמשרת והטעם יחד בתיבה׳ שער על הדבור במלכים
תוכן המלה אות יתכן להיות בתיבה בלא מלך ומלך יתכן בלא
אות׳ וכלל המלכים הם ז׳ והם אֹ אֵ אָ אַ אֶ אֻ אִ׳ ויוצא יהוא
מתחת ממשלת אילו ז׳ המלכים מן הקמץ ומן הפתח ומן או ומן
אי׳ ועתף אלף והא יוצא מן הקמץ ומן הפתח כמו עבדיך עמך
קשה׳ שאעפכ׳ שלא נכתבה הא בעבדיך ובעמך הקמץ מודיעה
כאשר מודיע בקשה כאשר נכתבה׳ וזה ענין סוף התיבה׃
ובאמצע תיבה מורה כמו כן׳ הקמץ והפתח אלף או וו כמו
שמר זכר זבח זרע שמע׳ והנקודה שהיא באה בסגול למעלה

תורה על וו כמו זכר שמר אמר עמד׳ והשתי נקודות ונקודת
אחרת מלמטה יורו על יוד באי ואי אעפ שאינה כתובה בגון
אשה אשת וכהנה רבים שהיוד רגילה להיות חסירה בתיבה
ונקראת על פי הנקודות וג׳ הנקודות הנקראת שרק שהן
מוצבות למטה והנקודה שבתוך היוד יורו עלי ויו כגון קומו׳
ובענין הזה יוציא יהוא מתחת ממשלת ז׳ המלכים שיש במקומות
הרבה ואינן נכתבות ועל פי הנקודות קריאתן׳ שער על הקמץ
הגדול ועל הפתח הגדול באי זה מקום יוכשר הקמץ ובאי זה
הפתח׳ תדע ותבין שח׳ דברים מבטלין את הקמץ׳ ואילו הן
הדגש והשבא והמקף וכל תיבה שבסופה אי או ני ות׳ וע׳
והדבוק לתיבה שלאחריו׳ השער הראשון כל אות המודגשת
בתיבה האות שלפניה נפתחת כגון הגל מכה שבר דבר ודומ׳
ואם האות ברפי האות שלפניה נקמצת כגון דבר שמר עבר
בשר׳ ובענין זה דגש מבטל קמץ שלפניו׳ שער ב׳ מדבר על
השוא שמבטל את הקמץ באות שלפניו כגון הגריאים דרדע
בעלים גבנונים טברימון׳ בעבור השבא נפתחת האות שלפניו
ובענין הזה נוהג כל המקרא׳ שער ג׳ הוא המקף שהוא פותח
את תיבתו ונשפך כסוללה על תיבה הסמוכה לה כגון מה
תאמר מה נאמר מה בצע מה נאכל׳ והענין הזה נוהג בתיבה
קטנה בת שתי אותיות בין בפתח גדול ובין בפתח קטן כגון
זה בני החי׳ וכגון פעם׳ שתמצא התיבה שהיא בת ג׳ אותיות
או ד׳ או יותר והם נרגשות כגון עשה פרי: ארצה כנען׳
שאעפ שאין בהן מלך דחוק הן נדגשין הואיל והמשרת
בראש התיבה הראשונה׳ והאות מראש התיבה השנייה
היא ננקדת בשבא לפיכך היא נדגשת׳ שער ד׳ הוא
מפיק ה׳ שבתיבה בין באמצעיתה בין בסופה׳ באמצע
תיבה כגון השמים הערבים המים ודומ׳ בסוף תיבה כגון
אזני בני בנותי עניי כפי ודומ׳ בר מן ענין אחד כל שם הנקרא
באלף דלת הוא נקמץ ואם הוא דרך חול כגון הנה נא ארני
הוא פתח ואעפכ אין זולתו: שער ה׳ הוא שיבא גי בסוף התבה

בלשון דיבור שלא יהיה שם האות שלפניו היא ננקדת בפתח
כגון שְׁמָרַנִי ענני אכלני הממני בלעני וכל תיבה שהיא לשון
דיבור כגון אילו · אבל תיבה שהיא לשון שם כגון תולעת שָׁנִי
הן נקמצ׳ ·· שער ו׳ · הוא שיהיה חת בתיבה או באמצע או
בסוף · באמצע כיצד כגון שתהיה התיבה שם ואינה דיבור
כגון תחת נחל שחל שחץ גחל וכל דומ׳ והנגינה באות הראשונה
פחת הוא מתחלף לב׳ פנים · פחת שהוא לשון מצודה טעמ׳
לעיל · ואם הוא לשון שולטנות טעמ׳ לרע כגון פחת יהודה ·
ואם התיבה דיבור ואינה שם כגון בחר רחב פי האות הראשון
קמץ והשני פתח והטעמ׳ לרע ודומ׳ ·· שער ז׳ ·· הוא שיהיה
עין באמצע תיבה והתיבה היא שם כגון בעל בער נעל נער וכל
דומ׳ כולהון פתח וטעמ׳ מלעיל · ואם היא דיבור ואינה שם כגון
פָּעַל מעל מעל ראשון נקמץ והב׳ פתח וכל דומ׳ · ואם חת
או עין בסוף התיבה והיא דיבור ואינה שם כגון שָׂמַח בָּרַח שמע
לקח שָׁמַר זרע פרח הראשון קמץ והב׳ פתח · ואם היא שם ואינה
דיבור כגון אלידע יהוידע אלישמע יואח אעפ׳ שיש חת או עין
אחריהן את שלפניהן קמוץ · זה הכלל כל תיבה שהיא דיבור
ואינה שם והיא בת ג׳ אותיות האות הראשונה נקמצת והשנייה
נפתחת כגון אָשַׁם אשם פָּרַח מטה אהרן אָמַר שָׁמַר ודומ׳ ·
ואם התיבה שם כגון אשם הוא בקר דבר שאין בהן לא חת ולא
עין באמצעיתה ננקדת כולה בקמץ · ואם יש לתיבה חת או
עין באמצעיתה ננקדת כלה בפתח בר מן ד׳ תיבות אעפ׳ שיש
חת ועין באמצעיתן והם שם ואינה דיבור והן נקמצות ואילו הן
מָחָר נָחָשׁ רָחָב הזונה רָעָב וטעמ׳ לרע · ואם יש לתיבה חת או
עין באמצעיתה והאות האחונה היא אלף או הא כולה נקמצת
כגון נחה שחה שעה רעה וכן כל שאר תיבות שיש אלף או הא
בסופן בין שהן דיבור או שם כולהון קמצין כגון בָּרָא אָפָה בָּנָה
סרה פרה ודומ׳ · ואם התיבה בת ג׳ אותיות והאות הראשונה ננקדת
בפתח קטן והאות האחרונה של תיבה היא חת או עין והיא שם
ואינה דיבור כולה ננקדת בפתח וטעמ׳ לעיל כגון פֶּתַח זֶרַע

זָרַח פֶּלַח פֶּצַע קֶצַח וכל דומ׳ · אבל צלע יוצא מתנאי זה שאם
הוא דבוק כגון צֶלַע צָפוֹן הוא נפתח כולו ואם הוא עומד בטרם
ואינו דבוק כגון וְהַצְּלָעוֹ צֵלָע אֶל־צֵלָע הצדי נקמצת בקמץ קטן יחזק׳ מ״ח
והנגינה מלרע ·· שער ח ·· הוא הדבוק לפניו וזה פירושו · אם
תמצא תיבה עומדת בטעמה והיא שם היא ננקדת בקמץ כגון
ואל הבקר והבשר והמרק וכל דומ׳ · אבל אם היא נקראת
ונסברת עם תיבה שלאחריה לא יתכן בה קמץ כגון וכו׳ בְּקַר
זבח השלמים · וּמְרַק פִּגֻּלִים · וּבְשַׂר קודש · מאכל פרעה
שַׁבַּת שבתון שַׁבַּת הארץ · בין שהוא בא במקף בין שהוא עומד
בטעם הוא ננקד בפתח · וכל מלאך דסמיך לארכרא פתח כגון
מַלְאַךְ י״י · מַלְאַךְ האלהים · ואם אינו סמוך לארכרא קמץ כגון
וּמַלְאָךְ בא אל איוב · וזהו כְּלָלוֹ שלדבר כל מלה שנסברת
ונקראת עם המלה שלאחריה ננקדת בפתח בר מן יג׳ מילין
שאע״פ שהן נסמכין לשלאחריהן הן נקמצין · ואלו הן כתב
הדת · ואולָם הכסא · שאָר ישראל · בִּשְׁאָט בְּנֶפֶשׁ · כרָת היום · מצב
פלשתים · ומְנָת המלך · הגלת יהודה · ועשת את התבואה ·
וְהִרְצָת אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ · ואת יקר תפארת · מתן אדם · פִּתְגָם
המלך · ועוד אודיעך כל ויו שהוא בראש התיבה והאות
שלאחריה היא אחת מן אותיות אח הע ואותה אות אח הע
ננקדת בחטף פתח הוו שלפניה היא נפתחת כגון וַהֲלכתם
וַחֲזקתם וַעֲבדתם וַאֲשר ואדברה · אבל וָאֲדבר יוצא מתנאי זה
שהוא קמץ מפני שהוא לשעבר · ויש אחר שהוא להבא והוא פתח
עמוד על רגליך וַאֲדבר אותך · ואם אות אח הע ננקדת בקמץ
או בפתח והתיבה לשעבר תדע שהויו נקמצת כגון וָארבה
וָאֶתן וָאֶשמע וָאֶקרא · ואם היא להבא הויו ננקדת בשבא כגון
וְאתנה בריתי · וְאומרה וְאעשה וְחלה וְעמד וְהיה וְעלו וְהיו
וכו׳ דומ׳ · ועוד אשכילך שכל מקום שתמצא תיבה שהיא
לשעבר כגון ועמדו ועברו ואמרו בגרו בחרו בדרכיהם גברו
זכרו וכל דומ׳ אע״פ שהשבא בא אחריו לא יבטל הקמץ ואפי׳
אם היא בלשון יעשו כגון וְרָחֲצוּ אהרן ובניו · וְרָחֲצוּ ידיהם

ורגליהם ׳אבל אם התיבה היא להבא בלשון ציווי כגון ורַחֲצו
רגליכם ׳ רַחֲצו הִזַכו ׳ בַחֲרו לכם כולהון פתח׳ ׳ וכן אמרה
גברה עבדה׳ וכן אמרת בחרת גערת ודומ׳ לשעבר ולא יבטל
בהן השבא את הקמץ ׳ וכל וַיַעל ויחץ ויעש ותער ותעש
כולהון פתח׳ וכל דומ׳ וטעמ׳ לעיל ׳ וכל וַיָשב ותָשב ויָקם ותָקם
ותָרם ונשב וכל דומ׳ קמצ׳ בר מן וו׳ שבראש התיבה שהיא
פתוחה וטעמ׳ לעיל ׳ ואין אות שתהא שוה לחת׳ ועין׳ במצע לענין
פתחות כי אם הא׳ לבדה במקומות מועטין כגון ותהר בַּהַט לַהַט
רַהַב לַהַב ׳ וכל אָז קמץ ׳ וכל אַךְ גַם רַק פתח ׳ וכל ויאכַל ותאכַל
ויאמַר ותאמַר כולהון פתח׳ וטע׳ לרע בר מן חד דטעמ׳ לעיל
הֵעֵזָה פָנֶיהָ וַתֹאמַר לו ׳ ואפי׳ אתנחתא וסוף פסוק כְלהון פתח׳ ׳ ׳ משלי ז׳
ועוד דע והבן אם באה הא׳ בראש התיבה ובאה אחריה אלף׳ או עין׳
כגון העמים הָעם הָעובדים הָאל הָאֲדָמָה הָארצות הָאדם הָעֶבֶד
הָאֱלהים הָרועה אותי ׳ וכל דומ׳ קמצ׳ ׳ ואם באה הא׳ בתיבה כגון
הַאל יעות משפט ׳ האל אדניך ׳ האלהים אני ׳ העבד ישראל ואליך ׳
האותי לא תיראו ננקדת כפתח׳ וכל דומ׳ ׳ ועוד רץ שהוא לשון
דיבור כגון והנה איש רַץ לבדו הוא פתח ׳ ואם הוא ענין שם
כגון רָץ לִקְרַאת רָץ הוא קמץ ׳ וכל עַל ועַל כגון עַל המנורה
עַל הכפרת פתח ׳ ואם אינו נסמך כגון הוקם על מטל השמים
מעל הן קמצ׳ ׳ וכל עַד ועַד פתחין ׳ וכל חַג וחַג הנסמך לשם
הקודש ולאות הא׳ פתח כגון חַג יי לנו וכגון חַג המצות חַג
השבועות חַג הסוכות ׳ והיוצאין מתנאי זה הן קמצ׳ בר מן
ג׳ פתח׳ אסרו חַג בעבותים וחַג שבועות ׳ ויעשו חג מצות
דעזרא ׳ תנאי מָה קמץ ומַה פתח׳ כל מה הסמוך לאילו ג׳ אותיות
אה״ר קמצין כגון מָה אומר מה הארץ מָה ראיתם אעפ׳ שאם בא
במקף עם אחת מג׳ אותיות הללו קמ״ץ הוא ומתוג הוא כמעט
מלמטה בר מן ד׳ שהן סמוכין להא׳ והם פתח׳ והם ארבע מאות
שקל כסף ביני ובינך מה היא ׳ וראיתם את הארץ מה היא ׳ ומדת
ימי מה היא ׳ ואומר מה היא ׳ וַיאמר זאת האיפה ׳ ואם הוא
עומד באחת מי״ב טעמ׳ הוא קמ״ץ כגון ונחנו מָה ׳ ואמרתם על

מָה וכל דומ׳ · וכל מֶה דארמית דניאל ועזרא וקמצ׳ מה די להוא
אחרי דנא · ויש מה במקרא דסמיכין לאֹת ועיִן והן קמצ׳ ואילו
הן מָה עמדי וקח לך ומָה חטאתי כי דלקת אחרי · כי מָה עבדך
הכלב · ואמרתם על מָה על כי י״י העיד בינך · ומָה חשחן · ואמר
ליה מָה עבדת · כי מה חפצו בביתו אחריו · וכל דסמיכין לאֹת
ועיִן הן מֶה בר מן אילין ז׳ ועוד יש כ״ד מֶה בקרי שאינן סמוכין
לאֹת ועיִן והן על פי המסורת · ובכל מקום שתמצא מה הוא בא
או במשרת או מתוג הוא כמעט מלמטה והאות הבאה אחריה
ירמי׳ י״א נגקדת ברפי כגון מֶה לידידי · וכל אות הבאה אחר מַה פתח היא
נדגשת כגון מַה נדבר ומַה נצטדק מַה נאמר ומַר תאמר מַרה
יתרון מרה נעשה מה תעשה וכל דומ׳ · ועוד הכן כל מקום
שתמצא אות אחה״ע בתיבה ואחריה אות המדגשת או ננקדת
בשבא לא תתכן אותה אות אחה״ע שתהא ננקדת כי אם בפתח
לבדו או בקמץ לבדו · כגון אַתם אַברך בעלים עמם עבדו חַרבו
הרבו ולא יתכן להיות בה חטף פתח אבל יתכן להיות חטף קמץ
כגון עָברכם אָרכה הָתפקדו הגלה · ויש סופרים שאינן מחברים
חטף קמץ באות אם בא שבא תחת אות הסמוך לה אלא נוקדים
אותה בקמץ לבדו ועשים ארכה רחבה אכלה בשילה · ולא
יתכן בעיני להיות כן לפי שמצאנו אכלה בשילה במסורת ולית
דכוות׳ ואם כן הוא הלא מצינו כמו כן ננקד אָכְלָה ומָחֲתָה פִּיהָ
בקמץ לבדו · ועתה נסתר המסורת · ועוד קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְאָלָהּ
מצינו במסורת לית דכוות׳ ומצינו עוד קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שננקד
כמו כן בקמץ לפיכך נראה בעיני שיתכן חטף קמץ באות אעפ
שהאות השנייה לה ננקדת בשבא כדי להפריד בין להבא בין
לשעבר · ובכל מקום שתמצא ארבע במקרא בין אתנחת׳ בין סוף
פסוק כולהון פתחין · וכל ההוא ההיא פתח׳ וכל ההר העם קמצין
כל נמכר ונמכר פתח׳ · וכל מַך ומָך קמצ׳ · וכל חֲמַת שהוא לשון
רוגז פתח׳ · וכל לשון קְרִיָה קמץ בר מן חד ולכו משם חֲמַת
רבה דנבואת עמוס · וכל שַׁמָּה שהוא כמו שם כולו קמץ וטע׳
לעִיר · אבל שַׁמָּה ומזה שֶׁהִיא שם חציו הראשון פתח והשני

קמץ וטעמ׳ מלרע · וכן ימרה קמץ וטע׳ מלעיל · במה חציו
הראשון פתח והב׳ קמ׳ וטע׳ מלעיל · לכה ולמה בין דגש ובין
רפי כולו קמץ · ואם הוא דגש טע׳ לעיל · ואם הוא רפי טע׳
לרע · ועתה אודיעך תנאי למה רפי ולמה דגש · באי זה מקום
נכשר דגש ובאי זה מקום יוכשר רפי · אם הנסמך לג׳ אותיות
הן רפין כגון למה יי׳ למה העליתנו · למה עליתם · בר מן ה׳ דגש
והן למה הרגזתני · למה הציתו עבדיך · למה אירא בימי רע ·
למה היה כאיבי נצח · למה אככה ארצה · וטע׳ מלעיל · וכל
הנסמך לשאר יט אותיות דגש׳ בר מן ג׳ אותיות רפיין והן
למה זנחת ותמאס · למה שכחתני · לָמָּה שמתני למפגע לך · כל
למה רפי טע׳ לרע בר מן חד לָמָּה שמתני דשעמ׳ לעיל · כל
מפיק הא בסוף התיבה האות הקדומה לה היא נקמצת כגון
ארכה רחבה ירה אהה וכל דומ׳ · אבל אם התיבה נסברת כגון
ונקראת עם התיבה אשר לפניה כגון הלא אלוה גובה שמים
היא נפתחת והטעם מלעיל · ועוד הבן כל מקום שתמצא שבא
בין ב׳ קמצ׳ כגון ידך שרך לבבך חמתך בקרך אפילו יהיה
התיבה לשון עשייה כגון אשר קרך בדרך הוא עשך לא יבטל
השבא הקמץ אשר לפניו באילו ובכל דומ׳ · וצריך הקמץ אשר
לפני השבא להיות במעט מתוג׳ אבל אם יצטרף דיגוש עם
השבא באות כגון לבדך והדומה לו לא יתכן הקמץ שם · וזהו
טעמו שלדבר אם תוציא אות ך׳ שבסוף מאלו הנזכרים למעלה
ותשים בה אות אחרת כגון ידו ידה ידי בקרו בקרי לבבי
שדי חמתי אין שבא בתיבה וחקו ומשפטו להיות קמץ שאין
כאן אחת מח׳ דברים המבטלין את הקמץ אבל לבדך והדומ׳
לו אם תוציא אות ך׳ משם ותשים בה אות אחרת כגון לבדו
לבדה לבדי לבדם הדגש עומד במקומו והוא אחד מח׳ דברים
המבטלין הקמץ · ועוד אם תעשה התיבה הזאת לשון נקבה
לבדך הדגש עומד במקומו · ואלו התיבות הנזכרות למעלה
אם תעשה אותן לשון נקבה כגון ידך לבבך בקרך אין שם
שום עלילת ח׳ דברים המבטלין בהן את הקמץ · ובן הלוכן

בכל המקרא · ובכל מקום שתמצא חת ועין בתיבה ואחריה
הא בסוף התיבה אין אותה חת ועין מבטלת את הקמץ אשר
לפניה כגון אַרְבָּעָה שמעה סְלָחָה וכל דומ׳ · תנאי כל וכל את
שהוא בא בטעם או במשרת הוא ננקד כל חולם ועת שהוא
בא במקף עם התיבה שלאחריו והוא ננקד כָל בקמץ בר
מן ב׳ אעפ שהן עומרין במשרת הן ננקרין בקמץ והם כָל אחי משלי יט
ראש שנאוהו · כָּל עצמותי תאמרנה ואין זולתם · ובכל מקום תלי לח
שתמצא אַל הוא פתח · וכל יוד וו בסוף התיבה האות אשר
למעלה מהם ננקדת בקמץ כגון אליו בָּנָיו שִׁנָּיו עֵינָיו יָמָיו ·
וכל הנך ענך עמך עימך וכל דומ׳ קמצ׳ · וכל ברוי דיוסף כגון
ויצבר יוסף בר קמצין · וכל קרוי דבלעם וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם ·
וכל פרוי דבלק ויעל פר ואיל · וכל בזוי דמשלי׳ בז לרעהו חסר
לב · כברוי דקהלת מה שהיה כְּבָר היה · קלוי דדניאל קל קרנא
משרוקיתא · קָל מן שמיא כולהון קמצין · וכל אַיִן פתחין בר
מן חד זקף קמץ ומותר האדם מן הבהמה אָיִן · וכל עַיִן יַיִן מַיִם
בר מן אתנחת׳ וסוף פסוק קמץ ובכל מקום אתנחת׳ וסוף פסוק
קמץ בר ממקצת מקומות בכל ספר וספר שהן פתחין · והם ראש׳ ב׳
במספר בכל ספר וספר · אתנחיות דבראשית יב פתח׳ וסימ׳ שק יט
ותקח מפריו ותאכל · לוט הַפֶּתְחָה · וְאַכַּד וְכַלְנֵה · אל הגר שס י׳
ותהר · ויגדל הילד ויגמל · ויקח את המאכלת · ויקם וילך ויבז ·
הנה נא זקנתי · ויצא יעקב מבאר שבע · ואחר ילדה בת · ויבואו
על העיר בטח · בבקר יאכל עד · סוף פסוק דבראשית פתח׳ ו׳ שס ג׳
וסימן ותתן גם לאישה עמה ויאכל · וְגֶתֶר וָמַשׁ · אנכי ברחת ·
את בריתי הפר · הרעה ומתי · לאברהם מצחק את רבקה וילך ·
וגעתה וקנו · קחם נא אלי ואברכם · ברכות שדים ורחם · אתנח׳
דאלה שמות · פתח׳ ג׳ וסימ׳ ויאמר משה כן דברת · וירם
תולעים ויבאש · לא תהיה לו כנושה · סוף פסוק פתח׳ ו׳ : וסימ׳
יאכלנו בקש · לא תשימון עליו נשך · ואת בגדי בניו לכהן ·
ויקומו לצחק · ורחמתי את אשר ארחם · אשר שברת · אתנח׳
דויקרא · פתח׳ ג׳ וסימ׳ מֻרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה · וכל מנחה בלולה

בשמן וחרבה · את כספך לא תתן לו בנשך · סוף פסוק פתח׳
חד או מן השתי או מן הערב · אתנח׳ דבמדבר סיני פתח׳ ד׳
וסימ׳ ובנחר־ה יאמר · נשינו טפינו יהיו לבז · ואת מצותו הפר·
וענו אשור וענו עבר · אתנח׳ דאלה הדברים׳ פתח׳ ד׳ וסימ׳ אשר
שברת על לבבכם ועל נפשכם · באהל מועד ואצונו · על גוזליו
ירחף · סליקו להו אתנח׳ וסוף פסוק׳ פתח׳ דתורר־ה · אתנח׳
דיהושע פתח׳ ג׳ וסימן ולקחתם מן החרם · וימעלו בני ישראל
מעל בחרם · ויתנו הכנעני למס · אתנח׳ דשפטים ב׳ וסימן
יז יושב צפת · ותאלצהו · אתנח׳ דשמואל פתח׳ יוד וסימן בצלצת·
ראשית החרם · ואון ותרפים הפצר · גלית שמו מגת · מרשעים
שמואל ב׳ ו׳ יצא רשע · ויאמר דוד לאביגיל · מן השלל אשר הצלנו · האלהים
שם י״ז על השל · ויצו אל־ביתו ויחנק · ויט שמים וירד · אתנח׳
דמלכים פתח׳ ה׳ וסימ׳ אחרי תבני בן־גינת · ותלך לקחר־ת·
מלכי׳ ב׳ ט״ו ויקרא עליה ויאמר · כי לא פתח · ויתחשו · עשו את נרגל־··
שם י״ז אתנח׳ דישעיה פתח׳ י׳ וסימ׳ ועיניו השע · ההלכים לאט · נערים
תרטשנה · בטחו בי״י עדי עד · תלדו קש · החפיר לבנון קמל·
והציקותי לאריאל · ועפר רגליך ילחכו · יעלה הדם · כרשא־
תפרחנר־ה ·· אתנח׳ דירמיר־ה פתח׳ ג׳ וסימ׳ ואמרתם נצלנו·
משובה נצחר־ת ·· אתנח׳ דיחזקאל פתח׳ ז׳ וסימ׳ וידי עם הארץ
תבהלנה · בן אדם האנח · בחרב תהרגנה · לבז היושבים לבטח·
ולבוז בז וחביריו · אתנח׳ דתרי עשר פתח׳ ח׳ וסימ׳ רחמר־ה
וחביר׳ סוכת דוד הנופלת · אשר בספרד · על מרשת גת · ושד
בהמור־ת יחיתן · וידיו תבצענה · והנשים תשכבנר־ה ·· אתנח׳
דתילים פתח׳ מ״ב אספרר־ה ידעו וידעו ויט · חטאור־ת · שפטני·
שאלתי · רבת ריבה · ובצלעי · ישימהו שלום ראיתה · עזרתי·
עזר · בסמך · יכבדנני · הרכבתר־ה · רעשה · תשכבון · נחר רבו
בצרה · חרפה · שיתימו בחצריך · שמרה · ואני · לפנים · למנות·
דעו ישם בשפתי · מכל הצילה · נשאתי רבת קדמאל גבר־ה·
תרבק שמע הללויה קדמאל · אתנח׳ דאיוב פתח׳ י״ג וסימן היום
יחשכו מבקר ירחקו כלה אחת פנו · יושני סביב ישאהו כי אמר

אחת אמאס ·· אתנח׳ דמשלי פתח׳ יא וסימ׳ לנבל התעיף שדה׳
תשבענה׳ גלה חציר׳ ענוים מארץ׳ לעלוקה׳ שבעה מים ·
עורבי נחל׳ אצבע רגזה ארץ׳ אתנח׳ דקהלת פתח׳ חד מקומך
אל תנח ·· אתנח׳ דאסתר פת׳ חד משמרי הסף ·· אתנח׳ דדניאל
פתח׳ יט וסימ׳ המלצר לבותיה אזל׳ ודרעוהי די כסף׳ די פרזלא
להוא בה׳ ומנהן חסף׳ יכיל לשיזבותנא׳ וידחלינני׳ ירחין תרי
עשר׳ קל מן שמיא נפל׳ ורברבני יבעון׳ לרברבנוהי אלף׳ לבית
משתיא על־ת׳ ופשרא להודעותני׳ לאחרן הב׳ ולא ידעין
שבחתא׳ רשמתא׳ על גבה׳ אי תעקרו מן קדמה׳ ועשה אר—
תאחר׳ אתנח׳ דעזרא פתח׳ ד׳ וסימ׳ ולהיבלה כסף ודהב׳ בשאר
בספא ודהבא למעבד׳ די יפללך למינתן כי חתן הוא לשכניה
בן ארח ·· שלמו מחלקות קמץ ופתח׳ עת—ה אבאר שימושי
צירי וסגול התחתון ואם מחלקות באי זה ענין יתיישבו
שניהם׳ עת—ה דע והבן שכל אֵל שהוא קודש הוא ננקד בצירי
כגון אֵל גדול ונורא׳ האֵל הגדול הגיבור והנורא׳ וגם אם הוא דברי׳ ז׳
לשון חוזק או בלשון אלה כגון ביד אֵל גוים׳ יש לאֵל ידי׳ וכגון דברי׳ י׳
את כל הארצות הָאֵל׳ כולהון ננקדים בצירי׳ אבל אם הוא יחזק׳ ל״א
לשון משרת כגון וְאֶל הבקר אל אהל מועד׳ וכגון האל ארניך ראש׳ ל״ח
ואליך׳ הן ננקדים בסגול׳ וכל את שהוא עומד בטעם או
במשרת ננקד בצירי כגון וְעָשִׂיתָ אֵת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן׳ וְאֵת שמות כז׳
פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ׳ אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ׳ ואם הוא בא במקף שמות לה׳ ראש׳ א׳
עם התיבה שלאחריו כגון אֶת־הָאָרֹן וְאֶת בַּדָּיו׳ אֶת הַכַּפֹּרֶת שמות לה
הוא ננקד בסגול׳ בר מן ד׳ שאעפ שהן עומדים במשרת ואילו איוב מא
הן אֵת כָּל־גָּבֹהַּ יִרְאֶה׳ את אֲרַם נַהֲרַיִם׳ אֵת־גְּאוֹן יַעֲקֹב׳ כִּי תלי׳ ס׳
אֵת אֲשֶׁר־יֶאֱהַב י״י יוֹכִיחַ׳ ועוד דע והבן כל בן שהוא עומד עמוס ו׳ משלי
בטעם או במשרת הוא ננקד בצירי כגון ולשרה בֵּן וַתֵּלֶד בֵּנִי ג׳
בר מן ז׳ שהן עומדין במשרת ופתח׳ וסימ׳ הַלְּבֶן מֵאָה־שָׁנָה ראש׳ ד׳
יִוָּלֵד׳ וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר׳ בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית׳ ואת זכריהו בֶּן ראש׳ ז׳
יברכיהו׳ וזכריה בֶּן־שלמיהו בֶּן יאיר בֶּן־שִׁמְעִי׳ את בן משלם ויקרא א׳
בֶּן־ברכיה׳ ואם הוא במקף כגון בֶּן־יִצְהָר בֶּן־קְהָת בֶּן־לֵוִי הוא ויקרא כד
ויקרא ע׳

ננקד בסגול בר מן ד׳ קמצ׳ ותלד בֵּן־שִׁשִּׁי ליעקב · וַיִּמָּלֵט בֵּן־ ירמיה לו״
אֶחָד לַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֲחִיטוּב · וְלִמְפִיבֹשֶׁת בֵּן־קָטָן והוליד בֵּן־ אסתר כ׳ דה״
פריץ · וכל בין שיתכן להיות בו ו׳ הנקרא כמו בנתים כגון ש׳ ו׳ דה״ א׳ ט׳
בֵּין האור ובֵין החשך בין שיהיה בו טעם או משרת ובין בא דה״ א׳ טו׳ דה״
במקף ננקד בצירי · ועוד דע וראה שכל מקום שתמצא הֵן בכל א׳ ו׳
המקרא הוא ננקד בצירי בר מן ה׳ שהן ננקדין בסגול · וסימן ראשי׳ ל׳
הֶן־עָם כלביא יקום · הֶן־עַם לבדד ישכון · הֶן־הוּא משוש שמואל א׳ כב״
דרכו · הֶן־אני · הֶן־זאת · וכל דסמיך כל אל אלה דכות׳ ננקדין שמואל ב׳ ט׳
בסגול ובאים במקף עם התיבה שאחריהן באות הראשונה יחזקאל יח״
שלתיבה · וכל שהטעם ניתק לאות השנייה או השלישית הוא ראשי׳ א׳
ננקד בצירי כגון הן הנה · וכדרך הן כן מנהג שש כגון שֵׁש־ במדבר כג״ ט׳
הַשְּׂעֹרִים האלה ננקד בצירי מפני שהטעם הסמוך לו אינו בא כד״ איוב ח׳
באות הראשונה אבל שֶׁשׁ־הֵנָּה שנא יי׳ הוא ננקד בסגול מפני איוב לב״ ו׳
שהטעם בא באות הראשונה וכל שֵׁשׁ מָשְׁזָר ואת השש קמצ׳ · איוב לב״ יב׳
וכן דרך יש שן כן הוא יֶשׁ־הֶבֶל · יֶשׁ־לָנוּ אב זקן · מה יֶשׁ־לָכִי רות ג׳
בבית · עַל־שֶׁן־סֶלַע ומצודה · הנה זאת חקרנוה כֶּן־הוּא · כי כמו משלי ו׳
שער בנפשו כֶּן־הוּא · וגם לָתֵת לנו · הראויות לתת־לה · שמות כו״
כמו כן הואיל שהטעם באות הראשנה וגם בְּלֶב־יָם כמו כן · קהלת ח׳ ראשי׳
כל שם שבמקרא בצירי הוא בא בין דבוק ובין אינו דבוק בר מד׳ מלכ׳ ב׳ ד׳
מן ו׳ וסימן ויקרא אברם שֶׁם־בְּנוֹ · על שֶׁם־שֶׁמֶר · וגם שֶׁם־ איוב לט״
עִיר המונה · ויקרא אברהם אֶת־שֶׁם־בְּנוֹ · מה שמו ומה־שֶׁם איוב ה׳
בְּנוֹ · ויהי שֶׁם־בְּנוֹ הבכור יואל · וכך הם מסורין במסורת וכל משלי כג״
שם וחם ויפת בצירי קמצ׳ · ועוד הבן בזה השער כל מקום שמות טו״
שתמצא תֵּלֵךְ יֵלֵךְ תֵּלֵד יֵשֵׁב תֵּשֵׁב שהן להבא כולהון בצירי ראשי׳ יו׳
ננקדין כגון והיה כי יֵלֵךְ עִמָּנוּ · תֵּלֵךְ לבטח · אשר תֵּלֵד לך מלכים יו׳
שרה · כי תֵשֵׁב ללחום את מושל · יֵשֵׁב בדד וכל דומ׳ ננקד׳ יחזקאל לט״
בצירי · ואם נוספה וו בראש התיבה תתכן אותה התיבה ראשי׳ כח׳
לשעבר כגון וַתֵּלֶד שרה אשת ארני · וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מנגד · משלי ל׳
וילך משה וַיֵּשֶׁב בארץ מרין · הן וכל דומיהן הראשון בצירי שמות י׳ משלי
והשני בסגול · ואם תתכן התיבה להיות להבא אעפ שיהיה וו ג׳ ראשי׳ יז
משלי כג״
איכה ב׳
ראשי׳ כא״
ראשי׳ כח׳
שמות ב׳

בראש התיבה כגון וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב הואיל שהוו נכקדת בשבא
נשמעת המלה להבא ותתכן להיות כולה בצירי · וגם תֵּרֶא זכריה ע
אַשְׁקְלוֹן · וְתֵרֶא אוֹיַבְתִּי כוות׳ קמ׳ ולהבא אבל וַתֵּרֶא באר מים מיכה ז׳
הנראה לשעבר חציו בצירי וחציו בסגול · וכל אילו התיבות ראשי׳ כא
שהם לשעבר הטעם מלעיל · ואלו שהן להבא הטעם מלרע·
אבל ותצא תצא ותוצא יוצאין מתנאי זה שאפי׳ הן לשעבר הן
נקדין בצירי · ועוד אודיעך כל אוֹמֶר אוֹכֶל אוֹמֶן שבם כגון
אין אוֹמֶר ואין· אֹכֶל בַּכֶּסֶף תַּשְׁבִּירֵנִי · אֱמוּנָה אוֹמֶן ודומ׳ נקדין תלים יט דברים
בסגול וטע׳ לעיל · ואם התיבה לשון פועל כגון אוֹמֵר אני ב׳ ישעיה כה
מעשי · צדיק אוֹכֵל לשובע נפשו · וַיְהִי אוֹמֵן אֶת־הֲדַסָּה וכל תלים מה
הדומ׳ להן נקדין בצירי וטע׳ לרע · ובכל מקום שתמצא תיבה משלי יג
לשון ציווי ובאה הא בסוף התיבה כגון צַוֵּה ישועות יעקב· הטוב אסתר ב׳
בעיניך עֲשֵׂה· בְּנֵה לך בית·רְאֵה אנכי הן וכל דומיהן נקדין
בצירי · ואם נוספה עליהם אחת מאותיות איתן בראש התיבה
כגון אעשה אֶבְנֶה אֶרְאֶה אֲצַוֶּה·יעשֶׂה יִבְנֶה יִרְאֶה יְצַוֶּה·תעשה
תִּבְנֶה תִּרְאֶה תְּצַוֶּה· נעשה נִבְנֶה נִרְאֶה נְצַוֶּה הן נקדין בסגול
וכל דומ׳ ואילו טע׳ לרע· וכל לשון מעשה משקה מַקְנֶה מַרְאֶה
אם הוא נסמך לתיבה שלאחריו כגון מַעֲשֵׂה חָרָשׁ· מַשְׁקֵה ישעיה מד
המלך שלמה · מִקְנֵה צאן ומִקְנֵה בקר· מִרְעֵה עדרים· מעלה אסתר י׳
מנחה · מִשְׁנֵה לַמֶּלֶךְ· טוב מַרְאֵה עינים · שֵׂה כְּשָׂבִים וְשֵׂה דברים יד
עִזִּים · מכה איש · מט הראובן מטה שמעון · מטה אהרן בתוך
מטותם · אילו וכל דומ׳ נקדין בצירי מפני שהן נקראין
ונסברין עם התיבה שלאחריהן · אבל אם הן עומדין בפני
עצמן כגון כל בלי מעשה · והן הַמַּשְׁקֶה וְהָאוֹפֶה · ולעבדיך ראשית מ
מִקְנֶה · וארבע צאן תחת הַשֶּׂה · פרש מעלה · והיא יושבת כראשי מו
בירושלם במשנה · נחמד למַרְאֶה · כי אני י״י מכה · שני המטות שמות כא
וחצי המַטֶּה · וקח מאתם מטה מַטֶּה · כי אין מִרְעֶה · אז חולק
עד שלל מרבֶּה · אילו וכל דומ׳ נקד׳ בסגול· וכל מקום שתמצא
בּוֹנֶה עוֹנֶה קוֹנֶה חוֹלֶה גוֹלֶה חֹנֶה פֹּנֶה צֹפֶה עוֹלֶה מוֹנֶה · הן וכל
דומ׳ נקדין בסגול בין סמוכין בין עומדין · וכל עֹשֶׂה דכוות׳

נקדרין בסגול בר מן ח׳ שהן נקדרין בצירי וכל אמ״ת דתקע׳ א׳
אלה הדברים · מ׳ מלכים · ת׳ תרי עשר · ד׳ דברי הימים · ת׳ תילים ·
ק׳ קהלת · ע׳ עזרא · דכוות׳ נקדרין בצירי בר מן כ״ב שהן נקדרין
בסגול וכולהון נמסרין במסורת הגדולה · וכל הִנֵּה נקדרין
בצירי בר מן חד שהוא בסגול ומדגיש האות שלאחריו וַיֹּאמֶר
הִנֶּה נָּא־אֲדֹנַי סוּרוּ נָא · ואין זולתו · וכל מקום שתמצא אות בראשית יט
באמצע תיבה ואחריה חי״ת או עי״ן והן סוף תיבה כגון מִזְבַּח
השבע זֶרַע כֶּרַע שׁוֹמֵעַ פּוֹתֵחַ זוֹרֵחַ דע שאותה אות אשר
למעלה מן החי״ת והעי״ן נקדת בצירי מפני הברת האל״ף
הממוצעת בינותם · וכל מ״ם שבסוף התיבה והאות הקדומה
לה היא משמשת ליסוד התיבה ומתקנת המלה כגון בְּנֵיכֶם
בְּנֵיהֶם עֲלֵיהֶם עֲלֵיכֶם · שמכם דמכם וּשַׂמְתֶּם וּלְקַחְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם
וּבֵרַכְתֶּם הן וכל דומ׳ נקדרין בסגול · אבל אם האות הקדומה
למ״ם שבסוף התיבה היא יסוד התיבה כגון וִיבָרְכֵם ביום ההוא ·
ואני אֲבָרְכֵם · כי תשמרם · עטרם · חותם תָּכְנִית וכל דומ׳ בראשי׳ כח
נקדרין בצירי ואלו ואלו טע׳ לרע · אבל אם התיבה ואינה במדבר ו׳
דיבור כגון רֹתֶם נקדת בסגול וטע׳ מלעיל · ועוד אודיעך כל יחזקאל כח
מקום שתמצא תיבה והה״א בתחילה כגון הֵרָאוֹת הראה העלות
האסף האכל יאכל · שתה גם אתה וְהֵעָרֵל הואיל והן לשון
פעל אע״פ שאותה ה״א היא משמשת נקדרין בצרי · אבל היא
משמשת למילה שהיא שם כגון הֶהָמוֹן החרבה · הַפְּלִשְׁתִּי שמואל א׳ יז
הֶעָרֵל · הן וכל דומ׳ נקדרין בסגול · ועוד אם הוא תמוהא כגון שמואל ב׳ יט
הֶאָכוֹל אכלנו מן המלך · הֶאָנֹכִי הריתי · האנכי לאדם שיחי · במדבר יח
האמור בית יעקב · האמור תאמר אלהים אני גם אלו נקדרין מיכה ב׳
בסגול · ואם אות אה״ח״ע באה בראש התיבה והיא נקדת
בחטף פתח אותה ה״א הקדומה לה נקדת בסגול כגון הֶעֱלִיתָנוּ במדבר כא
ממצרים · הֶעֱלִיתָ בכחך . החיתנו · הֶאֱמַנְתִּי לִרְאוֹת · ועוד
דע והבן כל זמן שתהיה המלה היא פתוחה כגון אֶרֶץ בֶּרֶךְ
שהוא לשון בִּרְכַּיִם אבל המלה שהיא לשון בְּרָכָה כמו וּבֵרֵךְ במדבר כב
לא אֲשִׁיבֶנָּה · וּבוֹצֵעַ בֵּרֵךְ · הן קמצ׳ וטע׳ לרע · וגם גֶּשֶׁם דֶּרֶךְ

חֶרֶם הֶבֶל זֶרֶם שֶׁלֶג שֶׁמֶן הן ורומ׳ נפתח בסגול כולם כמו
אֶרֶץ וטעמ׳ לעיל ובבא מלה מן המלים האלה ורומ׳ באתנח׳
וסוף פסוק׳ נהפך תחלת המלה בקמץ גדול כמו אָרֶץ אָרֶץ אָרֶץ׃ ירמיהו כ״ב
פנו דָרֶךְ׃ עליך פָּרֶץ׃ וַיִּפְרְצֵנִי פֶּרֶץ עַל פְּנֵי פָרֶץ׃ לפניו ילך איוב י״ו
דָּבֶר׃ אָיִן כִּי הַכֹּל הָבֶל׃ תחתיו חֲדוּדֵי חָרֶשׂ׃ וסתר זרם׃ וְלֹא קהלת ב׳
עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם׃ עָלֵימוֹ יִתְעַלֶּם־שָׁלֶג׃ ויעמוד השמן׃ כבר איוב מ״ח
הנהפכין מן סגול באתנח׳ וסוף פסוק לקמץ גדול כמו אלה זכריה י״ד
הן ננקדין כולן בסגול כשאינן באין לאתנ׳ וסוף פסוק׃ וזקף איוב ו׳
וזרקא נלוו אליהם במיעוט מקומות כגון לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד ישעיהו נ״א
אָרֶץ׃ והם על פי המסורת מְשׁוּנִין מגזרתן ויש מלין שהן
ננקדין בסגול ואעפ״כ לא יתכנו לבוא באתנח׳ וסוף פסוק׳ בקמץ
גדול כמו עֵבֶר עֵדֶר מֶלֶךְ נֶגֶב מַאֲכֶלֶת קֶדֶם חֶמֶת עֶדֶן מֶלַח
הן וכל דומ׳ על פי המסורת נכללים׃ וגם חֶבֶל ננקד בסגול
בר מן חד שהוא ננקד חציו בצירי וחציו בסגול בְּטֶרֶם יָבוֹא ישעיהו ס״ו
חֵבֶל לָהּ מפני שהוא כמו מכאוב וגם נֶדֶר הוא ננקד בסגול
בר מן ה׳ שתחילתן בצירי וסופן בסגול׃ ולנֵדֶר לא ירצה׃ כבר ויקרא כ״ב
נֵדֶר וכל שבועת אסר׃ ונֵדֶר אלמנה ונדרו נדר לי״י ושלמו׃ במדבר ל׳
כִּי־נֵדֶר נָדַר עַבְדְּךָ דאבשלום׃ וכל שאין יכול לבוא באתנח׳ ישעיהו י״ט
וסוף פסוק בקמץ גדול לא יתכן תחלת התיבה להיות כי אם שמואל ב׳ ט״ו
בצירי וסופה בסגול כגון אֵפֶר חֵרֶם חֵלֶק עֵרֶב רַב וּשְׁתִי וְעֵרֶב
עֵשֶׂב סֵפֶר שֵׁשֶׁת חֲמֵשֶׁת תְּכֵלֶת עֵגֶל וכל דומ׳׃ שֶׁבֶר כולו
בסגול בר מן ג׳ מקומות שתחלתו בצירי וסופו בסגול וסימן
כשֵׁבֶר נבל יוצרים׃ ולא נחלו על שֵׁבֶר יוסף׃ ומשֵׁבֶר רוח עמוס ו׳
תיילילו והנם על פי המסורת׃ וכל תֵּשַׁע תחלתו בצירי וסופו
בפתח מפני שאינו יוצא באתנח׳ וסוף פסוק בקמץ גדול׃ אבל
שֶׁבַע תחלתו בסגול שהוא יוצא באנח׳ וסוף פסוק בקמץ גדול
כגון וַיִּטַּע אֶשֶׁל בבאר שָׁבַע׃ וכל יֵשַׁע לְיֵשַׁע הן בצירי בר מן
ה׳ בסגול וסימן הרעיפו שמים׃ שוש אשיש׃ וכהנירה ירחקו׃
וגם מצח אהרן ומצח אשה זונה׃ אֵין מֵזַח עוד׃ וְלַמֵּזַח תָּמִיד ישעיהו כ״ג
יַחְגְּרֶהָ׃ כלהון ננקדין בצירי ולא תמצא חילוק בכל המקרא תהלים ק״ט

בָּאֶרֶץ ורעיה בסמיכה ולא בפרידה · ואין להם שינוי בנקודתן
כדרך שאר התיבות הסמוכות כמו אֶרֶץ מצרים נמצא בהסמכו
למצרים ננקדין כולו בסגול כאילו הוא עומד בפני עצמו כמו
ירמיהו כב׳ אֶרֶץ אֶרֶץ אָרֶץ ששְׁנַיִם מהם אינן נסמכין לשום מילה והם
פתח׳ בסגול כמו אותו הסמוך למצרים · וכמו כן גֶּשֶׁם נְדָבוֹת
תניף אלהים · דֶּרֶךְ הר שעיר וזולתי הֶבֶל אשר נחלף בנינו
קהלת א׳ בסמיכתו כאמרך הֲבֵל הֲבָלִים · ועוד וְחֵמַת מַיִם נחלף מעיקרו
ראשי׳ כא ונלוה אל הֲבֵל הֲבָלִים · וכשאינו סמוך אל מים הוא נקרא חֵמֶת
כגון וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן הַחֵמֶת · וַתֵּלֶךְ וַתְּמַלֵּא אֶת־הַחֵמֶת · ועוד
ראשי׳ כא עִם־גְּבַר תָּמִים נתחלף מעיקרו ונלוה אל הֲבֵל הֲבָלִים · ופירוש׳
ראשי׳ כא
תלים יח עִם גְּבַר תָּמִים גֶּבֶר תמימות · ואינו מגזרת תָּמִים תהיה · ומצינו
מילים על הבנין הזה · ודע כי מכין תֵּבֵל בחכמתו וכל תֵּבֵל
ויקרא כ׳ שהוא לשון ארץ כולו נקמץ בצירי כדי שלא ישתוה עם
ויקרא יט תֶּבֶל עָשׂוּ שתחלתו בצירי וסופו בסגול · וכן לא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ
יחזקאל כד ננקד כולו בצירי מפני שהוא ממשקל גִּבֵּן ואִלֵּם ואינו מגזרת
חֶרֶשׁ לֵאמֹר · ואל תדין יֶרֶךְ וְכָתֵף וְגָזֵל על משקל אֶרֶץ ורעיה
ראשי׳ לב שנגינתן מלעיל כי לא אחד מאלה פתח בסגול ולא הטעם
מלכים א׳ ו׳ מלעיל כי אם בסמיכה כגון יֶרֶךְ יַעֲקֹב · אֶל כֶּתֶף הַבַּיִת · וְגֶדֶר
משלי כד אֲבָנָיו נֶהֱרָסָה · גָּזַל גֵּזֶל אָח · ויש אומ׳ וְעָפוּ בְכָתֵף פְּלִשְׁתִּים
יחזקאל יח ראוי היה להיות נקוד בסגול בעבור סמיכתו לפְלִשְׁתִּים · וכמו
ישעיה יא כן ירח ימים סמוך ירח מובדלת על בלי ירח · וכן בשמות כָּבֵד
שמות ז׳ לֵב פַּרְעֹה · עַם כֶּבֶד עָוֹן · עָרֵל וַעֲרַל שְׂפָתָיִם · עֶרֶל לֵב וְעֶרֶל
ישעיה א׳ בָּשָׂר וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע · בקבר בנימן בצֵלָע . וּלְצֶלַע
שמות ו׳ הַמִּשְׁכָּן · על צלע צפון · ואל תטעה ותחשוב וְצֵלַע הָאֶלֶף סמוך
יחזקאל מא וטע׳ מלעיל אינו כי אם לרע ונפרד לפי שלא יעלה בידך
ראשי׳ ב חשבון ארבע עשרה עד וצֵלַע קריה אחת · והָאֶלֶף קריה אחת ·
שמות כו שם גבעת קריה אחת · קרית קריה אחת · ומבלי סמיכת יָרֵךְ וּכָתֵף
יהושע י׳ תהיה תחלת אותיותיהם קמץ גדול וקמץ קטן כמו לָבֵן סָפוּק
יחזקאל כא
שמות כו אֶל יָרֵךְ · וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית · גָּדֵר מִזֶּה וְגָדֵר מִזֶּה · או בְּגָזֵל ·
במדבר כב
ויקרא ה׳ וגם אילו המילים אָוֶן ותָוֶךְ עָוֶל האלף והתו והעין קמצין

בקמ֗ץ גד֗ול׳ וויהם בסג֗ול הנפתח ונתחבר עֶוֶל ורעיו בסמיכה
יחזקאל כ״ח עם כְּתֵף וחביריו כמו בְּעֶוֶל רְכֻלָּתְךָ׳ ומצאנו מֵאֶוֶן מַחְשְׁבוֹת
ירמיה ד׳ שמות י״ אוֹנֵךְ׳ ומן תָּוֶךְ׳ אל תּוֹךְ הַיָּם׳ ונשבר הנערות הווו׳ והתבונן
בבוא שם פועל על משקל אֶרֶץ ורעיו והיתה שלישית אותיותיו
ח֗ת או עי֗ן תתחלנה האותיות השניות הקדומות לח֗ת ועי֗ן
מפת֗ח קט֗ן לפת֗ח גדול וטע׳ מלעיל כבתחלה כגון פֶּתַח פֶּקַח
פֶּרַח צֶמַח רוּחַ רצח קרח זרח זֶרַע נגע רגע רשע בצע שֶׁבַע
פצע פֶּתַע שֶׁבַע שֶׁמַע ונלוה אליהם אות ה֗א במיעוט מקומות
כמו סֶלַה׳ והיה עקר המִילִים האלה נפתחות בסג֗ול אבל למען
בואם באחריתם שלשת אותיות הללו ח֗ת ועי֗ן וה֗א נפתחו
האותיות הקרובות אליהם בפת֗ח ג֗דול והאותיות הראשונות
בסג֗ול׳ ולא יסורו מבנינם לבד באתנח׳ וסוף פסוק יבואו קמוצ׳
כענין אֶרֶץ ורעיו כגון זוֹרֵעַ זֶרַע אשר בא אות ז׳ באתנח או
תלים ק״נ סוף פסוק נקוד בקמ֗ץ גד֗ול וכמהו בְּצִלְצְלֵי שָׁמַע השי֗ן ננקדת
בקמ֗ץ גד֗ול עָבוּר בואה באתנח׳ וכמוהם וּמְקוֹם הַצֶּדֶק שמה
הָרָשַׁע׳ יען בואו בסוף פסוק הר֗ש קמ֗ץ ומלעיל ועיקרו הרֶשַׁע׳
וכמהו וְעָשָׂה קָצִיר כְּמוֹ נָטַע כל אלה מלעיל׳ אבל בהצטרפם
לפועל עבר תהיה נגינתם מלרע ולא מלעיל כמו והיה אִם זָרַע
ישראל למען הרחיקו מן זורע זֶרַע שהוא מלעיל וכמהו ויעקב
שָׁמַע הטעם מלרע שהוא דיבור למען הפרידו מן בְּצִלְצְלֵי שָׁמַע׳
שהוא שם וטעמ׳ מלעיל׳ וכמו אשר נָטַר כרם כדי להפרידו מן
וְעָשָׂה קָצִיר כְּמוֹ נָטַע׳ ודע כי לא יאותו גם בסמיכתם כי אם
ויקרא י״ג כענין אֶרֶץ מצרים וכמו נֶגַע צָרַעַת׳ בֶּצַע כֶּסֶף זולתי כמעט
שופטים ה׳ ישעיה ה׳ כְּזֶרַע גַּד׳ בזרע אנש׳ נְטַע שַׁעֲשׁוּעָיו או׳ חוקי נקודה הם והברת
חמשת הקולות נשמעות כתוכן למען התרחק פתרון כל מלה
במדבר ח׳ מחברתה׳ חֵרֵף עושהו׳ מֵאֵן בִּלְעָם׳ וְשֵׁרֵת את אֶחָיו׳ בֵּאֵר
אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת שהיה עיקרן להיות דגשין כמו דִּבֵּר סִבֵּר
ובאו רפין בעבור שאין יכולין לתדגש והם פעלים שעברו׳
וכן תמצא הפעלים שעברו שאין אות א֗ח ה֗ע ממוצע ביניהם
כגון דיבר סיבר סיפר שיבר ננקדין בסג֗ול מאשר בא באתנחת׳

או סוף פסוק שהן ננקדין בצירי ויש אחד מהם במקרא אשר בא בסגול אחרי הורקא ונקמץ בצירי · הִנֵּה הֶחֱיָה יְיָ אוֹתִי כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר · ביהושע ואין זולתו · ואם הם להבא נקמצין בצירי כמו דבר שבר ספר · ואם אות אח הע ממוצע שם כגון שִׁחֵת מֵאֵן בִּעֵר טִהַר טָהֵר מהר בער שחרת בין להבא בין לשעבר ננקדין בצירי · ועוד אודיעך כל מלה שהיא לשון נקבה כגון עוֹמֶדֶת אוֹכֶלֶת הן וכל דומ׳ ננקדין בסגול בר מן אתנח׳ וסוף מסוק׳ שהן ננקדין הראשון בקמץ גדול והשיני בסגול כגון והארץ לעולם עוֹמָדֶת · כאש אוֹכָלֶת · ויש מיעוט תיבות שהן יוצאין מתנאי זה כגון המאכֶלֶת אמרה קֹהֶלֶת · לָרֶדֶת · ותהי לו לאומֶנֶת אעפ שבאין אתנחת׳ וסוף פסוק אינן יוצאין משיטותן ונקודתן בסגול וגם לָלֶכֶת כמו כן · ננקדין בין אתנח׳ בין סוף פסוק בר מן חד סוף פסוק והוא ננקדין בקמץ גדול שָׁם הֵם שָׁבִים לָלָכֶת ואין זולתו · ואם תמצא חת או עין באמצע תיבה כמו הנִשְׁמַעַת הנוֹגַעַת בּוֹרַחַת וכל דומ׳ ננקד׳ בפתח גדול ועוד דע והבן כי אֶקְרָא אֶפְעַל אשמור במשקל עם אֶשְׁבָה אֵרְעָה אלה פתוחים בסגול ואלה קמוצים בצירי למען האות השוכנת בהם כי עיקר אֶשְׁבָה ארעה יָשַׁב יָרַע ויכול אדם להוציא מביניהן השבא בהרבה עניין לפיכך יתכן להיות ננקד בצירי ובגעיא להורות על האלף שהיא שוכנת · ודע כי אותיות יהוא המה אותיות השיכון ואולם ההא לא תשכון כי אם בסוף התיבה כמו עדה · ומעיקר אֶקְרָא אֶפְעַל אשמור אין אדם יכול להוציא מתוכן השבא אם אות איתן באה בראשן · ולכך תצא האלף במהירות ונפתחת בסגול באילו אבל באֵשְׁבָה אֵדְרָה אעפ שאות איתן באה בראשן אדם יכול להוציא מתוכן השבא כגון אֵשֵׁב אֵדַע ישב ידע תשב תדע נשב נדע · ולפיכך הן חלוקין זה מזה · וכל אליך בניך עליך שומריך כפיך עיניך ועוזריך שהן לשון זכר ננקד׳ בסגול · ואם הן לשון נקבה כגון בְּנֵךְ שפרך הן ננקדין בצירי וכל אליה בנֶיהָ עלֶיהָ פנֶיהָ וכל דומ׳ נפתח׳ בסגול · וכל מלה שתמצא יוד בסופה כגון עֵינֵי

שְׁנֵי יְמֵי בְנֵי חַיֵי הן וכל דומ׳ ננקד׳ בצירי · וכל תיבה שהוא נו
בסופה והיא ממשקל חזק היא ננקד׳ בסגול כגון אבנֵנוּ אשורֶנוּ
אֵינֶנּוּ הן וכל דומ׳ · ואם ממשקל הרפה כגון עד בואינו עֵינֵינוּ
עוֹרֵינוּ עוֹרֵינוּ שמֵינוּ בָנֵינוּ בנֵינוּ בנוֹתֵינוּ הן וכל דומ׳ ננקד׳ בצירי ·
ואם תמצא נה בסוף התיבה בין שהיא ממשקל חזק בין שהיא
ממשקל הרפה הן ננקד׳ בסגול כגון אינֶנָּה אעשֶׂנָּה אציתֶנָּה
תביאנָה תביאנה ליחמנה תעשינה תהיינה בר מן ענין חד
הָאֳזֶנָה אִמְרָתִי והן ב׳ נְשֵׁי לֶמֶךְ · בָּנוֹת בּוֹטְחוֹת שהן ננקדין בצירי אין אדם יכול להשיב עליהן שכך הם מקובלין · ובזה דע
והבן משה מפק אלף · בוכל לא מפק אלף · כל מקום שתמצא
אחת מג׳ אותיות הללו משה בראש התיבה שהיא שם כגון
מי׳י · שי׳י · הי׳י · מֵאֱלהים · הָאֱלֹהים · או בלשון אדנות כמו
הָארון מֵאֲרוֹני האלף אשר אחריהם נקראת ונשמעת בלשון ·
ואם אחת מאותיות בוכל בראש תיבת השם או בראש תיבה
שהיא ענין אדנות כמו אך בי׳י באלהים הללנו · וי׳י אלהים
אמת · ואלהי אביכם · מי אל גדול כאלהים · לאלהים · לאלהינו
באדוני · במשיח י׳י ואדוני חכם · הננו עבדים לאדוני כולהון
לא מפקין אלף ואינן נשמעות בר מן ב׳ בענין אלהות דמפקין
אלף והן אין כמוך באלהים י׳י · זוֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם · ואן
זולתם · ובלשון אדנות הם ז׳ דמפקין אלף וסימ׳ הוא אלהי
האלהים ואדוני הָאֲדֹנִים · לאדוניהם למלך מצרי׳ · האומרות
לאדוניהם · ואדונינו דוד לא ידע · ואדונינו מכל אלהים · הודו
לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים · כי קדוש היום לַאֲדונינו ·· שלמו מחלקות
קמץ גדול ופתח גדול · ומחלקות צירי וסגול הנקראים קמץ
קטן ופתח קטון · עתה נגין בשערי השוא אשר נקרא חטף ·

ר״ה שית ד׳
ישעיה ד׳

שער על דיבור השבא:

השבא מתחלק לשני פנים שוכן ומניע · סימניו שלשוכן
כשהוא משכין ומניח האות אשר הוא תחתיו ויעשהו כאילו
הוא דבוק לאות שלפניו כגון יִשְׂראל יחריהו זמרי למשעי

ופסלי ׳ ונחכי ׳ ולכך יהיה האות שתחתיו השוא שוכן ונתפרד ממה שלאחריו ונתחבר למה שלפניו ׳ ומן סימניו עוד שהוא מתחלק לקיום דיבור לפי שכל אות שהוא בסוף המלה אם היא בלא מלך היא שוכן לפי שהוא גבול המלה ופיסוקא כמו התיו שלבראשית וכגון ריש שלאור ׳ וכגון חכמה שפיסוקה בתווך ויהיה גבולה על אופן המצפצפים תרכבנה תשלחנה נהיתה כל מלה מאלה לקיום הדיבור בעבור השבא שוכן ואילו חסר לא נתקיים החילוק ׳ ומסימני שבא המניע אם היה תחת אות לא ינוח אותה האות ולא ישכון כגון זין שלזכור ושין שלשמור ודומ׳ וכמו שנהיה השוכן מתאחז את שלמעלה הימנו כן המניע מתאחז את שלמטה הימנו כגון מלכבם וישכבו שהלמד והשין שוכנים ונאחזים עם המם והיוד ׳ והכפין שב השבא מניעים ונאחזים עם הכף השנית והבית וכן וכל דומ׳ ׳ ואם תהיה לך ספיקה במקצת המקומו׳ אם הוא שוכן או מניע ׳ דע כי הרגשות שבאות אשר לפני אות השבא יורה שהוא מניע ומן זה המדבר בתחילת הדיבור אם היה תחת המם שבא ותחת ההא פתח והוא מודגש אותו השבא מניע׳ ויתפרש עוד הנעת השבא במספר אותיות המלה אם היתה שלחמש אותיות אותו השבא יהיה מניע כמו המקנא אתה לי המשמח המחכה המדבר ודומ׳ ׳ חוץ מן מלה אחת מדוע בא המשוגע הזה אליך מספרו ה׳ אותיות ואין אותו שבא מניע מפני שזה הא אינו מדגיש ׳ ואם תראה שיהיה בו יותר מה׳ אותיות וה׳א ומ׳ם בתחלתה עם השבא יבוא בהם פעם שוכן ופעם מניע והתנאי ברבר זה ׳ אם הטעם על האות החמישי אז יהיה השבא שוכן כגון המדברים המאררים המצפצפים׳ אבל יש מעט תיבות שיוצאות משיטה זאת כגון המבקשים המצורפים ומיניהם ׳ ואם יהיה הטעם על האות הרביעי יהיה השבא מניע ׳ המחכים המנרים ודומ׳ ׳ ויש ספיקה לרוב בני אדם בשבא באותיות הרצופות בתוך המלה אם היה תחת הראשנה שבא אם הוא מניע או שוכן וזו הספיקה מסיבת הרגשות

שיש

שיש באות אשר לפני אותם אותיות רצופות אם היה בגעיא
או בטעם או במלך דע כי אותו השבא מניע כמו ובזזו ארת
בוזזיהם ושללו את שולליהם וללמדם ודומ' לבד משׁשה
מקומות לפי שהרגשות הויה שבם לא הניע השבא והם אז
יקראונני · יְשַׁחֲרוּנְנִי וְלֹא יִמְצָאוּנְנִי · זובח תודה יכבדנני ·
ומשחרי ימצאונני · ודע כי השבא המניע לא תפול על האות
השנייה לו השכנה כלל לפי שהוא מניע מסיבת הנעת האות
הראשון בשבא והשלישי לשבא פעמים יהיה שוכן ופעם יהיה
מניע כגון בישראל לירמיה לְיֵשְׁבְקָשָׁה · ודע כי האות אם היה
תחתיו מלך שאותו האות מניע והשיכון תפול באות השני כגון
שמר אמר גבר אמר והשיכון תפול תחת האלף המוצאה מן
הקמץ ומן הפתח · והשבא המניע היא מודיע לאופני הנקוד ·
האופן הראשון הוא שיהיה לו מתיקון אותיות אחהע שאילו
ארבע האותיות אם היה לפני מהן אות אחרת ותחתיה שבא
יצא אותו השבא כהברת המלך שתחת אחהע ברפיות' אבל
אם היה עמו געיא נחשב אותו השבא כמו מלך כגון ואם נותר ·
ואם ככה · ואת מגרשיה · ואת בניו · וכמוכן ההא אם תהיה
השבא לפניה יצא השבא בניקוד ההא כגון והירה יוצאה הוו
בקמץ הרפה · ואם יצא בגעיא והיה יוצאה הוו בקמץ הרגש
מסיבת הגעיא החית כגון וחשב אפודתו · וחלה חרב · כי רחוקה ·
תחי נפשי · העין כגון ברוך י'י לעולם · יהי שמו לעולם · בעיני
אלהים ואדם · ואם רע בעיניכם · עתה זה התנאי נוהג בשבא
עם אחהע כשיהיה השבא תחת אות אחרת שאינה מאילו הד' ·
אבל אם היה מאלה הד' בטל זה התנאי כגון ימחאו כף ידי
אלההום · ודע אם בא השבא תחת ווו קודם אות איתן והירה
לשון עתיד כמו וְאֵלְכָה אליה וְאֶדְרְשֶׁה בה · אם בא תחת הווו
מלך יהיה לשעבר כגון ואערך ערי · וָאָקוּם בבקר · ואשים
הנזם · אופן ב' · השבא אם בא קודם היוד יצא השבא לעולם
בנקודה שלמטה שנקראת חרק ולא יתפרש בנקודות השבא
כגון בְּיוֹם בְּיַד לְיַד ליבשה ליורם ונחשבת כמו ליהודה לְיִשְׂרָאֵל ·

ודע אם בא השבא קודם היוד ברוב המקומות תורה על הגדת
דבר והמלך שלאחריו יורה הוראה כמו בְיום ובחכמה׳
ואם היה בְיום תורה שהב משרת ומודיע עצמו שֶליום ובאלה
רבים ׃ אופן ג׳ הנשאר מן אותיות לשון הקודש יז יתחבר
אליהם יוד ויהיו יח אם היה השבא תחת אות מן אלה יח בתחלת
המלה או בתוך המלה כמו שהוא נוהג במנהג ההתחלה יוצאה
השבא בפתח הרפה אם לא תהיה עמו געיא ובפתח דגש אם
היתה עמו געיא כגון ברוב עם׳ גרושות יכמה׳ דרכיו׳ וראש
דגון׳ וראית׳ זכור י׳י׳ טמאת השם יראו את י׳י׳ ואדבר׳ ער
אלה יח אותיות׳ דע כי אלה יח אותיות נקודתם הפתח׳ ומן
תנאי זה הפתח הנזכר לא ינוקד בה אלא רפי ולא יוכל לעשותו
רפי אם לא בא שבא עמו׳ וכאלה יח יבא פתח רפי כפתח דגש
לפי שלא יהיה השבא מתחבר בעיקרן עם מלך תחת אלה יח
ויתכן להיות בהן השבא לברו והפתח לברו ׃ אופן ד׳ השבא
לא יתחבר לא עם הטעם ולא עם משרת באות יחד לפי שהטעם
לא יתחבר עם שוא שוכן שלא יהרוס בניין התיבה לפי שהטעם
יניע האות׳ והשבא שוכן ישכין האות׳ ולפי שהטעם מניעו
ומנהגו אי אפשר לקיימן באות יחד ולפי שהשבא המניע יניע
האות הנעה שאינה שלקיימא כגון הבית שלבראשית והזין
שלזכור והטעם יניע בו האחת במקומו ויחלוק מחלקות רבות
במו וימהרו וישכימו לא תתחבר הנעת הטעם עם הנעת השבא
לפי שהוא רגיל למהר בהנעה והטעם מאריכו ׃ אופן ה׳ השבא
המניע לא יהיה האות השיני לו לעולם אלא רפי כגון בְבואכם
ככל פנות ככלות ודומ׳ ומה טעם אלו רפין לפי שהשבא ממהרו
ומניעו ולא יתכן להרגיש האות שלאריו לפי שהריגוש מכביד
האות ׃ אופן ו׳ ׃ השבא המניע לא יתחבר עם מלך באות אחד
מן אותיות הקדש כי אם באותיות אח הע לברם כגון אני י׳י׳.
ואתם חנו׳ הלא הוא׳ עלה אלי׳ ודומ׳ ואם נראה לבר מאלה
הד בקצת הספרים זה משינוי דעות הסופרים שמרבין בנקודות
כגון קרמיהון׳ משכו אותה וכל המונה ריחזקאל ולא הורו בזה

כל החכמים שיתכן להיות כי אם באותיות אח̇ הע̇ לבדם · ואם
רצו למנוע מן ד̇ אותיות אח̇ הע̇ מלך ולקרותה בשב̇א לבדו
או למנוע השב̇א ממנה ולקרותה במלך לבדו היה נשחרת
הדיבור לפי שהמלך לבדו נראה קלוט וחשב̇א לבדו נראה
מניע ·· אופן ז̇ · השב̇א אם נתחבר עם מלך באות מנע אותו
המלך לקלוט כל חוקו מן הרגש הרים ובית ענת · ודע שקיום
הנעת השב̇א מוטב מקיום קליטת המלך · לפי שאם לא היה
צריך לחטפת המלך ומהירותו לא שמו עמו השב̇א · אופן ח̇·
השב̇א לא יתחבר אלא עם ג̇ מלכים בלבד הקמ̇ץ והפת̇ח
והסג̇ול התחתון לפי שבאילו ג̇ יתקיים העמדה והמהירות ·
אופן ט̇ ·· השב̇א אם היה בתחלת המלה יהיה מניע כגון לְעד
דְבר מי יקום כְחום היום ודומ׳ לפי שלא יתקיים תחלת הדיבור
בשוכן ואתה תמצא המלה בזה האופן מבואר עד סוף הספר ·
אופן י׳ ·· השב̇א המניע אחריו שוכן באות הגימ̇ל ויותר כגון
לִיקְמעם לְישְׂבקשה והדומ׳ להם שהשוכן באות השלישית ·
ומה שיותר על שלישית כגון אלהים ברושים · אופן יא̇ ·· שב̇א
מניע לא יהיה שכן לשב̇א מניע לא בתחלת המלה ולא באמצע
ולא בסוף לפי שהמלה אם תהיה במניע יניענה עד מקום הטעם ·
ובעבור זה לא יתכנו שני המניעים רצופים · ואם יש כתיבה ג̇
שבאים הג̇ הממוצע הוא שוכן ומונע הנעתו שלראשון ומה
שדומה למניע והוא פחות הנעה מן המניע אם הוחל בשב̇א
והשוכן רצוף להם לפיכך לא יתחברו המניעים כמו שיתחברו
השוכנים ·· אופן יב̇ ·· שני שב̇אים שוכנים לא יתחברו זה בצד
זה כי אם באחרית המלה כגון וישְׁבְ ורחצְתְ וסכת · ודע ששכן
השב̇א אשר תחת השי̇ן והצד̇י ונשאר בי̇ת ותי̇ו אי אפשר
בשלא השכנתם לפי שאין להם אות שיהיה שכן אחריהם
להיות הנעתם אליו ·· אופן יג̇ ·· שני שב̇אים רצופים הראשון
שוכן והשני מניע · ודע שיש שם שב̇א בנינו על הרציפה ואין
שם אלא אחד הוא מדגיש האות כגון מזעוק מחללים ממלוך
הכמות וסיבת זה שהאות יוצאה כשתי אותיות וזה מנהג לשון

הקודש׳ והוא לפי שכל אות דגש בתוך המלה שאינו נוהג כמנהג ההתחלה ותחתיו שבא יוצא כשתי אותיות׳ אופן יד׳ השבא בסוף המלה לא יהיה אלא שוכן כגון דֶרֶךְ מֶלֶךְ הלך וכל הדומה להם׃

שער על שמות המלכים ושכונתם׃ המלכים הם ז׳ כעין נוטריקון והם אֹ אָ אַ אֶ אֵ אִ אֻ׳ הראשון הנקודה שהיא למעלה הוא על גב הפה כולו ושמו חולם מלא פום לפי שהיא תמלא הפה׳ והמלך השני קמץ מוציא פירושו מן וְקָמַץ הכהן לפי שהוא מקמץ את הפה׳ והג׳ פתח לפי שהוא פותח את כל הפה מן פתח פיך שפט צדק׳ והד׳ סגול והוא ג׳ נקודות מלמטה כמו אֶשְׁכּוֹל׳ והה׳ ב׳ נקודות מלמטה ושמם צירי ופירושו בוקע לפי שהוא בוקע בין השינים כמו הדלת תסוב על צירה׳ והו׳ נקודה אחת מלמטה ושמה חירק והוא כמו חרק עלי בשיניו כשאדם חורק שיניו ומשמיע קול נשמע כמו אִי׳ והז׳ ג׳ נקודות מלמטה זו על גב זו וחילופם עושים נקודה בתוך הוו ושם אחד להם והוא שורק בפירוש כמו לשמוע שריקות עדרים לפי שכשאדם שורק בשפתיו ומשמיע קול נשמע כמו אוּ׃

ועתה אדבר על הטעמים׳ דע כי הטעמים הושמו במקומם ולא ישתנו לעולם וכן משרתיהם שאם ישתנו הופסדה הקרייה שלמכתב צורנו יתעלה זִכְרוֹ הלא תראה דיבור הכתוב כִּי מְבֹרָכָיו יִירְשׁוּ אָרֶץ וּמְקֻלָּלָיו׳ ועתה אם נקרא כמו שנקוד עתה היה נשמע כמו הירושה לכולהם׳ וכמו כן בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח־אָב וּבֵן כְּסִיל אם נקרא כמו שנקוד עתה היה תולה השמחה בשניהם ומשנה הדיבור מחוקו׳ דע כי הטעמים לכא ספר הן יב׳ ואלה שמותם פָּזֵר קָטֹן תְּלִישָׁה גְּדוֹלָה טֶּרֶס יְתִיב זָקֵף אַתְנַחְתָּא זַרְקָא לְגַרְמֵיה תְּבִיר רְבִיעַ טִפְּחָה סִילוּק׳ ומשרתיהם ט׳ ואילו הן שׁוֹפָר והוא מתחלק לג׳ חלקים חלק אחד שׁוֹפַר מונח וּשׁוֹפַר עִלּוּי׳ והב׳ שופר כרבלא׳ והג׳ שׁוֹפָר הָפוּךְ׳ וּתְלִישָׁא קְטַנָּה וּאַזְלָא וּמֵרְכָא וּדַרְגָּא וּמְאַיְּלָא וְגַלְגַּל׃ פרק אשר יפריד בין הטעמים ובין המשרתים והוא שטעם ינוח בלא משרת

תלים לז׳
משלי י׳

כגון בְּרֵאשִׁית ואין משרת בלא טעם ולפי שלא יתכן למשרת ראשית א'
לעמוד בלא טעם נקרא משרת ולא יכון הטעם להיות משרת
ולא המשרת אלא הַשַּׁלְשֶׁלֶת בלבד בג׳ ספרים שפעם תהיה טעם
ופעמים תהיה משרת ובכא ספרים אינה מצויה כי אם בז׳
מקומות והם וַיִּתְמַהְמָהּ וַיְמָאֵן וַיֹּאמַר וַיִּשְׁחַט דויקרא וְנִבְהָלוּ ראשית ל"ט
ויֹּאמר ואמר ליה דעזרא הואיל והם במנין אינן מחשבין ויקרא ח' ישעיה י"ג
הטעמים והמשרתים וכן הסְגוֹלְתָּא שהיא ג׳ נקודות אינה מנויה
לא עם הטעמים ולא עם המשרתים לפי שאינה באה אלא
אחרי הזַּרְקָא ואילולי שהזַּרְקָא תחלה לא היתה סגולה באה
ובכל מקום שבאה הזרקא באה הסגולה אחריה חוץ ממקום
אחד במקרא שאין סגולה באה אחריה והוא כֹּה־אָמַר יְיָ ישעיה מ"ה
לִמְשִׁיחוֹ לְכוֹרֶשׁ אֲשֶׁר־הֶחֱזַקְתִּי בִּימִינוֹ ופעם באות ב׳ זרקתות
זו אחר זו וסגולה אחת באה אחריהן כגון גַּם בְּטֶרֶם יַקְטִירוּן שמואל א' ב'
אֶת־הַחֵלֶב וכן הַפְּסֵק אינו נמנה לא עם הטעמים ולא עם
המשרתים עם הטעמים אינו נמנה מפני שאינו בא כי אם
עם המשרת כגון יוֹסֵף יְיָ עַל־עַמּוֹ כָּהֵם ואמרנו למעלה שזה דה"א כ"א
שופר מַהְפַּךְ הוא מן המשרתים ועוד עשוי כלה הוא שופר ראשית י"ח
עילוי הוא מן המשרתים ואם לחשך אדם הלא לְגַרְמֵיהּ בא
עם השופר זהו דרכו שלא תמצא לעולם לְגַרְמֵיהּ בא כי אם דה"א א' כ"א
בשופר ומקל בין שתי תיבות וכל לְגַרְמֵיהּ שבמקרא באים
לפני רְבִיעַ כִּי־אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו דברים ל"א
לבד במקומות מועטין המגויין כזה הביאור ה׳ בשער הלְגַרְמֵיהּ
ולעולם לא תמצא פָּסֵק לפני רְבִיעַ כי אם במקום אחד במקרא
והוא כֹּה־אָמַר הָאֵל יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם אבל בכל ישעיה מ"ב
המשרתים תמצא פָּסֵק בא עמהם לפיכך לא נמנה עם הטעמים
ולא עם המשרתים מפני שלא נמנע דגש מלבוא אחריו ביהוא
ובגד כפת ורע כי אילו יב׳ טעמים מתחלקים על ג׳ חלקים
החלק האחד ירים הקול ויעלהו והן ג׳ פָּזֵר ותְלִשָׁא וטרס והחלק
הב׳ יהיה מונח והם יְתִיב וְזָקֵף אַתְנַחְתָּא חשבונם ג׳ אם הירה
הטעם עם מלך אחרון בתיבה והשלישי יבוא מחלוקתו עילוי

והם שארית הטעמים מלבד הטִּפְחָה ; והסלוק שאם היו עם
מלך אחרון במלה חזרו לחלק המונח׳ ואלה הטעמים מתחלקים
על ב׳ חלקי׳ חלק שמתרדף אחד אחר חבירו ׳ והחלק הב׳ אין בו
רדיפה כלל המנועים מן הרדיפה הם ששה טרם ותלשא ורביע
וטפחה ואתנחתא וסילוק ׳ והמתרדפים הם ששה פזר ויתיב
זקף לגרמיה׳ ותביר וזרקא ׳ ויש בהם שמתרדפים שנים ולא
יותר ׳ ויש שמתרדפים ג׳ ויש שמתרדפים יותר ׳ הפזר מתרדף
אחד אחר חבירו מן שנים ועד חמישה וששה ושבעה לא ימצא׳
אבל יש אחד במקרא שמתרדף שמונה והוא וְעִמָּהֶם אֲחֵיהֶם דה״א ט״ו
הַמִּשְׁנִים זְכַרְיָהוּ בֵּן וְיַעֲזִיאֵל וּשְׁמִירָמוֹת וִיחִיאֵל וְעֻנִּי וֶאֱלִיאָב
וּבְנָיָהוּ וּמַעֲשֵׂיָהוּ ׳ והמתרדף ב׳ כגון וַיְמַהֲרוּ וַיַּשְׁכִּימוּ ׳ ומתרדף יהושע ח׳
ג׳ בני הימן בקיהו ומתניהו ׳ והמתרדף ד׳ ושכניהו ויושפט
ונתנאל ועמשי ׳ והמתרדף ה׳ ואחיו שְׁמַעְיָה וַעֲזַרְאֵל מִלֲלַי גִּלֲלַי נחמיה י״ב
דעוזרא ׳ ואשר יתרדף ג׳ ולא יותר הם זקף וזרקא ׳ הזקף יתכן
להיות אחד כגון וְעָלֵינוּ ׳ והמתרדף ב׳ כמו ומשה בֶּן־שְׁמֹנִים
שָׁנָה וְאַהֲרֹן ׳ והמתרדף ג׳ כגון כבאך בָבֶל וְרָאִיתָ וְקָרָאתָ ׳ שמות ו׳
והזרקא מתרדף ב׳ כגון כֹּה־אָמַר יְיָ לִמְשִׁיחוֹ ׳ ומתרדפת ג׳ ירמיה נ״א
במקום אחד ואין זולתו יַעַן אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ מַלְאָכִים לִדְרֹשׁ ישעיה מ״ה
בְּבַעַל זְבוּב ׳ ואשר יתרדפו ב׳ הם יתיב ולגרמיה׳ ותביר ׳ יתיב מלכים ב׳ א׳
כגון מִפְּנֵי תְּנוּפַת יַד־יְיָ ׳ ולגרמיה כגון מַדּוּעַ עָבַרְתָּ לְהִלָּחֵם ישעיה י״ט
בִּבְנֵי־עַמּוֹן ׳ ותביר כגון לָרֶדֶת אֶל־כֶּרֶם ׳ וכבר זכרתי בספר שופטים י״ב
הוריית הקורא שהתלישא תתרדף במקום אחד והוא בא הֵנָּה מלכים א׳ כ״א
וְאֶשְׁלְחָה אֹתְךָ אֶל־הַמֶּלֶךְ ׳ ונתברר לי הוא שדבריהם על זה שמואל ב׳ י״ד
הוא שהראשון טעם והב׳ משרת התלשא שהיא טעם בראש
התיבה היא והתלשא שהיא משרת היא בסוף התיבה ׳ ודע זה יהושע י״ט
שהזקיק אל המשרתים ברי להכריע המחלוקת לפי שאילו
אמרת אֲשֶׁר־נִחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן בלא משרת
עד שתגיע אל הטעם הורע כוחו שלדיבור והושפלו המשרתים
ונקטעה המלה עד שיגיע אל הטעם ׳ שער על הקמרת
המשרתים ׳׳ דע כי יש בטעמים אשר לא ישרתהו אלא משרת

אחד והוא הקל שבהם והיתר שבהם ישרתוהו מן השמשים
שבעה׳ והיא מתחלקת על זה האופן ששה חלקים האחד יהיה
לו משרת אחד והוא הסילוק כגון וְאֵת הָאָרֶץ׃ והב׳ יהיה לו ב׳ בראשית א׳
משרתים והם ד׳ טעמים לְגַרְמֵיהּ כגון כִּי־הַמְּלֵט אֲמַלֵּט׃ ואתנח
כגון כִּי לֹא תַחְפִּירִי׃ וְזָקֵף כגון אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ׃ וטפחא שמואל א׳ כו
וַיָּבֵא לוֹ יַיִן׃ והחלק הג׳ יהיו לו ג׳ משרתים והוא הַרְבִיעַ כגון ישעיה נח
גַּם בֵּן וָאָח אֵין־לוֹ׃ והד׳ יהיו לו ד׳ משרתים והם זַרְקָא ותביר׃ בראשי׳ טו
הַזַּרְקָא כגון הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָּׁם עַל־הַצּוּר׃ הַתְּבִיר כָּל־הַבָּא בראשית כו
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נָפַל שָׁם עֲשָׂהאֵל׃ וה׳ יהיו לו ה׳ משרתים קהלת ו׳ שמות יז
והם תַלְשָׁא וטרס כגון וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה שמואל ב׳ כ׳
כָּל־עֵץ־מַאֲכָל׃ הטרס כגון יוֹצִיאוּ אֶת־עַצְמוֹת מַלְכֵי־יְהוּדָה יחזקאל מז
וְאֶת־עַצְמוֹת שָׂרָיו וְאֶת־עַצְמוֹת הַכֹּהֲנִים׃ והו׳ יהיו לו ו׳ משרתים ירמיה ח
והוא פָּזֵר והְיְתִיב כגון וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת־
הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר׃ והְיְתִיב יש מקום אחד במקרא שיש לו ו׳ יחזקאל מח
משרתים והוא וַיִּשְׁלַח חִזְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֶל־מֶלֶךְ־אַשּׁוּר
לָכִישָׁה לֵאמֹר חָטָאתִי׃ ודע שאלה הנזכרים בארתי משרתיהם מלכים ב׳ יח
על מה שתמצאם בזה הפרק באר היטב׃ ודע שאילו י״ב טעמים
יתכנו להיות בתחילת הפסוק לבד הסילוק בב״א ספרי׳ ובג׳ ספרים
יתכן להיות בתחילת הפסוק לפי ששם ישרתהו יותר משמש יתן
אחד׃ ובב״א ספרי׳ לא ישרתהו כי אם שמש אחד׃ ופסוק משתי כיוס׳
תיבות לא יהיה בג׳ ספרים בעבור כן יתכן להיות סילוק בג׳
ספרים בראש הפסוק׃

פרק על שכונת המשרתים׃

דע כי המשרת אל יתכן שיהא שכן האחד לימינו ער׳ אופן
מכל פנים כי אם ג׳ והם שופר מונח ושופר עילוי ומרכא׃
אֲשֶׁר נִחֲלוּ אוֹתָם אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן ודומ׳ מן המונח יהושע יד
ומן העילוי כגון כִּי מָה רָאִית׃ ומרכא כגון אֲשֶׁר בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ שמואל א׳ כח
ושאר כל המשרתים לא יתכן שכונתם׃ והשופר המונח ישרת יחזקאל ח׳
לִתְלִשָׁא ולְטֶרֶס אשר לו ג׳ משרתים ויותר׃ וליתיב אשר יש לו

ה׳ משרתים והמיוחד במקר׳ שיש לו ו׳ משרתים · והשופר המונח
יהיה שכן אל דרגא כגון גם בן ואח אין־לו ואזלא יהיה שכן קהלת ד׳
אל שופר הפוך כגון וקראתי עליו לכל־הרי · ויהיה שכן מאיילא יחזקאל לח׳
בגון ומזון לכלא־ביה · ויהירה שכן לה מרכא כגון וישלח דניאל ד׳
האלהים מלאך לירושלם · ויהיה שכן לה דרגא כגון ויקרא דה״א כ״א
י׳י׳ למשה ויהיה שכן לה הטרס בעצמו · התלשא לא יהיה שכן שמות יט׳
לה אלא אזלא בלבד בד׳ טעמים ביתיב כגון ונבקע הר הזיתים זכריה יד
מחציו · ובטרס כגון בהעביר בניכם באש · ובזרקא כגון ואשר יחזקאל כ׳
יבוא את־רעהו ביער · ובתביר כגון נחלת עבדי י׳י׳ וצדקתה דברים יט׳
מרכא יהיה לה שכן כמורה כגון אשר בית ישראל עשים · ישעיה נ״ד
ויהיה שכן לה מאיילא במקום אחר אם ארץ מאפליה · ותהיה יחזקאל ח׳
שכינה לזרקא וליתיב ולסילוק · הדרגא תהיה שכינה לשופר
מונח כגון לא בסתר דברתי · ותהיה שכינה למרכא מוכפלת ישעיה מה׳
ויבא לו יין וישת · ותהיה שכינה לטעם התביר בלבד · שופר בראשית כ״ז
כרבלא יהיה לו שכן שופר עילוי אשר כופר בהם · שופר
מהפך לא יהיה שכינו אלא יתיב בעצמו כה אמר · שופר עילוי
יהיה לג׳ טעמ׳ שכן · אתנח׳ וזקף וזרקא · וסימ׳ אזז עילוי · מאיילא
לא תהיה שכינה אלא לאתנחת׳ וסוף פסוק כגון קפדה בא · יחזקאל ז׳
וכגון להחלו · הגלגל יהיה שכן לפזר גדול בלבד כגון ויהושע
בן נון · ודע אלו השכניות לא יתחלף תיקונם ומנהגם ולא יועדו
בפסוק אחד לפי שהמאיילא והגלגל לא יהיו בפסוק אחד
והמתיגה אשר תהיה עם הזקף הקטן לא תחשב משרת כגון
והכהן המקריב אבל היא סימן לביטול הגעיא לפי שהמתיגה ויקרא ז׳
והגעיא לא יתחברו יחד ·· ודע שיש מן המשרתים שנים שלא
יבואו בצד תיבת הטעם אלא אם כן יבוא אחריהם משרת אחד ·
והם תלישא קטנה ואזלא אבל יש מן חוק אזלא שיהיה שכינה
לגורם · ולשארי הטעמים לא תתחבר · והתלישא הקטנה היא
תתחבר לפעמים אל הטרס בלי משרת ··

פרק זה ידבר במה שלא יהיה תנאו תלוי בטעם כלל · ומה
שיש תנאו תלוי בטעם זולתי עוזר ·· לשון מרבבה אם היה תחת

המם

המם ג׳ נקודות יהיה לשון עתיד כגון מעל מֶרְכַּבְתּוֹ מֶרְכָּבָה מלכים ב׳ ה׳
וסופים ׳ ואם יהיה תחת המם פתח גדול תהיה המלה לשון
רבים כגון מַרְכְּבוֹת פַּרְעֹה ׳ פַּעֲמֵי מַרְכְּבוֹתָיו ׳ ויש תיבה אחת
שיוצאת מתנאי זה והיא בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה נקודה אחת תחת
המם ׳ תנאי לשון ברכה אם יהיה הטעם על הב׳ יהיה שבא ראשי׳ מח
שוכן כגון ברכו ׳ ואשר יהיה על הב׳ יהיה שבא מניע כגון
בַּעֲבוּר תְּבָרֶכְךָ נַפְשֶׁךָ ׃ חוץ ממקומות ולעילאה ברכת ׳ ראשי׳ כז
ומברכתך יבורך בית עבדך ׳ בִּרְכַּת אָבִיךָ ׳׳ ראשי׳ מט

פרק לדבר על יב׳ טעמ׳ ׳׳ הפזר בכא ספרים משני פנים׳
האחד נקרא פזר גדול וצורתו כצורת ט וישמשהו לעולם
הגלגל והוא ביו׳ מקומות וישרתוהו ב׳ שמשים בד׳ מקומות
והם את פאת קדמה אלפים באמה ׳ ויקבץ את הכהנים הלוים
ויאמר להם צאו לערי יהודה דדברי הימים ׳ גם חצני נערתי
ואמרה ככה ינער האלהים דעזרא ׳ ויעשו לו לשכה גדולה׳
ושם היו לפנים בסוף עזרא ׳ וישרת׳ ג׳ משרת׳ בה׳ מקומות ובאו
אליך ואמרו אליך ׳ וירם יאשיהו לבני העם צאן ׳ והיה כמלאת
שבעים שנה דירמיה ׳ ומביאים ערימות ועומסים על החמורים׃
גם הנה העץ אשר עשה המן ׳ ויש לו ד׳ משרתים בג׳ מקומות
ושני אנשים הין גדודים היו בן שאול ׳ ויבא גד אל דוד ויגד
לו ויאמר לו התבא לך שבע שנים רעב בארצך ׳ ואמרת להם
כה אמר י״י הנני ממלא את כל יושבי הארץ הזאת דירמיה
ויש לו ה׳ משרתים בב׳ מקומות אשר נחלו אלעזר הכהן יהושע יט
ויהושע בן־נון ׳ ויקהל דוד את כל שרי ישראל שרי השבטים דה״ א׳ כח
ושרי המחלקות המשרתים את המלך ׳ ויש לו ו׳ משרתים בב׳
מקומות והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת־הקודש ולאחזת יחזקאל מח
העיר ׳ וכה חשחן ובני תורין ודכרין ואמרין לעלוון לאלה עזרא ו
שמיא ׳ ופזר קטן אשר דמיונו כצורת ץ פשוטה כל משרתיו
שופרות מונחים ואין בו חילוק במשרתים ׳ התלשא משרתיה
שופרות מונחים ואין חילוק בדבר ׳ ודע שהתלשא שהוא טעם
והתלשא שהוא משרת צורה אחת ׳ אבל ההפרש שיש ביניהם׃

התלשא שהיא טעם מונחת באות הראשון שלתיבה׃ ואשר
היא משרת מונחת בסוף התיבה׃ וכתובים הם יחד על אות
המחלק ועל אות שאינו מחלק והלימוד יפריש זה׃ ונתברר לי
שאם נכתבה על אות המחלק בלבד אז תפול על תוך המלה
ולא יוודע אם הוא טעם או משרת׃ הטרס פעם ישרתהו שמש
אחד ופעם ישרתוהו ב׳ שמשים ויותר עד חמשה׃ אם שימשו
משרת אחד והיה המשרת בלתי מלת הטרס לא יהיה אותו
השמש אזלא או שופר מונח או אזלא׃ התנאי על זה הוא אם
היה המשרת באות הראשונה שלתיבה יתכן להיות שופר ישעי׳ ס׳
מונח כגון תַחת הנְחשת׃ הֵן הֵזֶה ודומ׳ ׃ ואם ניתק אל האות מדבר לג׳
השיני או יותר חוזר להיות משרתו אזלא כגון ויקח קרח והדומ׳ שם יו
לו׃ ואם יש עמו משרתו בתיבתו יהיה אותו המשרת אזלא
כגון והרסתי וסלחתי והסירותי׃ ואנכי השמרתי׃ ואם היה יחזק׳ יג.
אחר הטרס רביע לא יהיה משרתו עמו בתיבתו׃ ויתכן להיות ירמי׳ לג׳.
בו גרשיים אם אין אחר אותה האות שהטרס שוכן עליה מלך עמוס ב׳
אחר כגון ויהי ברכבת י״י׃ ויאמרו איש אל אחיו׃ ואם נשאר
מלך אחריו בתיבה כגון ויעש ויאמר והדומה להם לא יהיה
בהן אלא מקל אחד׃ הטרס אם ישרתוהו ב׳ משרתי׳ הראשון
לעולם תלישא והב׳ אזלא ויאמר י״י לו עוד׃ ויעש לו אהוד חרב׃ שופטי׳ ג׳
ואם היו לו יותר מב׳ משרתי׳ יהיו׳ כולם שופרות מונחים כגון
יוציאו את־עצמות מלכי־יהודה ואת־עצמות־שריו ואת־עצמות ירמי׳ ח׳
הכהנים והדומ׳ לו׃ היתיב יש לו ברמיונות האחד דמיון שופר
מהפך והאחד מקל מלמעלה וברור לי שקורין דמיון שופר
מהפך שלמטה יתיב כגון ככה וקורין אותו מקל שלמעלה
פשטה כגון מפני תנופת׃ ואשר הביא שינוי הדמיון הזה אם ישעי׳ יט
היותו מיוחד בתיבה עם תחילת האות הראשון ככה הוי המרכה׃
ואם ניתק אל האות השיני או יותר יהיה במקל למעלה כמו
העֶבֶד ישראל׃ והסופר יתיב לא יבוא אי אחריו כי אם הזקף ירמי׳ ב׳
אבל ב׳ א׳ מקומות באה אחריו הפשטה והם או בנבלת׃ את ויקר׳ י׳.
סיחן׃ כי מאכו אֶת תורת דישעיה׃ איש יושב׃ כל מעבר מטה׃ שמ׳ ה׳

איש הולך אחרי שרירות׳ שקר הנביאים׳ די כל מלך רב
ושליט׳ די מלכות׳ כל חרד דעזרא די מרד בעבר נהרא דעזרא׳
וזה הענין מפריד בין זה היתיב המצוייר כעין שופר הפוך
לשופר הפוך שהוא משרת אם הוא משרת יהיה בפנים מן
הנקודה כגון שֶׁבַע שנים הֵנָּה׳ אַךְ את־זה לא תאכלו׳ ואם הוא יתיב רק״ש׳ מ״ח׳
יהיה חוץ מן הנקודה כגון אלו הוא הנזכרים למעלה׳ ויק׳ י״א
ואם יהיה לך ספיקה מאחר ראיה זאת הרי לך ראיה משני
פנים׳׳ אופן אחד אם היה אחריו יתיב כמוהו אי אפשר
לו ממשרת׳ ולא ימנע אותו המשרת לבלתי היותו או שופר
הפוך או מרכא׳ ואם היה משרתו שופר מהפך לא יתכן
שישרתוהו שני שופרין הפוכין כלל אלא האחר יהיה שופר
יתיב חוץ מן הנקודה׳ והאחר היה שופר הפוך ומשעת לפשטא
שלאחריו כגון בן אדם אֶרֶץ כִּי תחטא לי׳ ודומ׳׳ וכמנהג הזה יחזק׳ י״ד
אם שימשתו מרכא ליתיב לא יתחברו לו בשירותו שופר
מהפך ומרכא יחד׳ והאופן האחר שהדקדוק כבר תפסו בידם
שהיתיב הוא שיהיה אחריו פשטא וספרים זא כמו שכת׳ למעלה׳
ודע אם היה משפט היתיב יהיה עם תחלת אות בתיבה׳ ומי
שקרא שת׳ים ביתיב מהפך והוא באות השלישי שבכתיבה לא
עשה יפה לפי שהנחת הדיבור שתים נהיה עם האות הגימ׳׳
ועל זה העינין יתכן להיות בפשטא מלמעלה שתים ולכך אתה
רואה בספרים הטובים שתים׳ ואל תתמה על דיבור שְׁתַיִם
שעיקרו אשתים כי הוא כמו אשה אל אחותה׳ ואין זאת כי אם
חיבור לדבר אחר ולכן עיקר שְׁתַיִם הוא אשתים׳ הפשטה אם
ישרתנה משרת אחר יתכן שיעלינו שופר מהפך ויתכן להיות
בן מרכא׳ התנאי על זה הוא שאם אין מלך בין המשרת
והפשטא דע שהמשרת מרכא הוא כגון וְהָכֵן לו בָּזֶה׳ הָיְתָה מדבר כ״ג׳
תֹהוּ וָבֹהוּ ודומ׳׳ ואם יהיה בין הפשטא ומשרתה מלך אחד רק״ש׳ א׳
או יותר יהיה משרתה שופר מהפך כגון וחגותם אתו וידבר ויקר׳ כ״ג
משה ודומ׳׳ זה הכלל לא יהיה משרת שידבק לפשטא אלא או
שופר מהפך או מרכא׳ ודע אם שימשתו המרכא ולא היה

בתיבת הפשטא אלא מלך אחד משלתו המרכא והאריכתו
כגון יוצר אור׳ מה מצאו אבותיכם בי׳ האלהים אני׳ ואם היה ישעי׳ מ״ה ירמי׳ ב׳
בתיבת הפשטא יותר ממלך אחד לא משלה המרכא כלל אלא
יהיה משרתה שופר הפוך׳ ואם ראית על התיבה שני פשטין
הרי סומך הקריה על הראשונה לפי שהאות הראשונה הוא
שמחלק הלא תראה שהתיו שלתוהו הוא המחלק הדיבור
והשנייה נכתבת שלא יחשוב אדם שהראשונה אזלא׳ ואם
היה לפשטא ב׳ משרת׳ הראשון יהיה או אזלא או שופר מונח
והתנאי על זה הוא אם היה המשרת עם אות ראשון מן תיבתו
יהיה שופר מונח כגון לֵיל שימורים הוא לי׳י כִּי אֶרֶץ פסילים שמות י״ב
היא ורומ׳ ואם ניתק המשרת אל אות השיני או יותר יהיה ירמי׳ נ׳
אזלא כגון וכי מי אנכי׳ אשר אמרו לרואים׳ ואם שרתו לפשטא
ג׳ משרתים הראשון לעולם תלשא כגון ונבקע הר הזתים מחציו זכרי׳ י״ד
והרומ׳ לו׳ ואם שרתוה ד׳ משרתי׳ או יותר דע כי כל משרת
אשר יבוא קודם התלשא הוא שופר מונח כגון וישלח חזקיה
מֶלֶךְ־יהודה אֶל־מֶלֶךְ־אשור׳ לָכִישָׁה לאמר חָטָאתִי׳ המשרתים מלכי׳ כ׳ י״ח
הבאים קודם תלישא כולם שופרות מונחים׳ ואחר התלישא
לעולם אזלא ואחר האזלא לעולם או שופר הפוך או מרכא׳

שער הזקף הוא ב׳ נקודות זה על גב זה ונקרא זקף קטן׳
והזקף השני שתי נקודות זה על גב זה ומקל אחד אצלם מצד
שמאל ונקרא זקף גדול׳ הזקף הקטן לא ישרתהו אלא ב׳ משרת׳
שופר מכרבל ושופר עילוי׳ והתנאי על זה הוא שאם היה לזקף
משרת אחד והוא עם האות הראשון בתיבת המשרת אז יהיה
שופר מכרבל כמו ומי גוי גדול׳ רֶגַע ארבר׳ לֹא דֻכְּאוּ ודומ׳ דברי׳ ד׳
ואם היה השופר עם האות השיני או יותר יהיה שופר עילוי ירמי׳ י״ח
כגון ולא פָחֲדוּ׳ וְרֶגַע ארבר ודומ׳׳ ואם שימשו לזקף שני שם מ״ד
משרת׳ יהיה הראשון מכרבל או אם היה עם האות הראשון שם לו׳ : שם י״ח
או עם השיני או יותר והמשרת השיני עילוי כגון אֲשֶׁר כֻּפַּר שמות כ״ט
בהם׳ אֲשֶׁר יֵצֵא ממעיך ודומ׳ ודע כי המתיגה תהיה עם הזקף דה״ב׳ ע״ו
הקטן בתחלת התיבה אם היה התיבה בלא משרת לבער הגעיא

מן האות אשר היא עליו כגון והכהן והדום׳ לו׳ והזקף הגדול ויקרא ו׳ כח
מרמז בו בעמידה נצבה עם המקל מפני שבא בלא משרת ובלא
מתיגה מלמעלה כגון ויעמוד בין המתים ובין החיים ויבא עד
לפני שער המלך ודומ׳ שתי אתנח׳ לא תמצאן בפסוק אחד לפי
שהוא תנהג מנהג מחצירת הפסוק ולא ישרתה אלא שופר
עילוי חוץ מ״א מקומות שתשרתה המאיילא והשלמתה
ותנאה שיש בין המאיילא ואתנחת׳ מלך אחד בר מן חד
וישבו בה ויבנו בה דדברי הימ׳ ואלה הם ויצא נח בשבועותיכם
דוביום הביכורים קפדה בא מאפיליה לאופנים ובאו שמה
והסירו דיחזקאל ותאמרנה לה ומזון לכולא ביה וחב׳
דדניאל ובאת שמה דמלכים וישבו בה דדברי הימ׳ ויתכן
להיות לה ב׳ משרתי׳ כגון כי מה ראית כי לא תחפירי ודומ׳ ישע׳ ע״
ויתכן לבוא בראש הפסוק כמו ובהר במדבר ויאמר אל נא
אחי וזה הטעם יקרא מונח לפי שאתה מניחו בלי מתיגה
והנעה כי טוב ורע כי כל טעם שיתכן בו מתיגה והעילוי פעם
וההשכנה וההנחה פעם אם נשאר אחריו מלך בתיבה יהיה
מתוג כגון ואת ההרץ כנמא והמלך אן בלעדי אלה ואם היה
עם סוף מלך מן תיבה יהיה מונח רפי כגון ויהי אור היש
לכם אב או אח ישראל לא ידע

שער הזרקא:

אם היה בלא משרת אין עליה דיבור ואם שרתה משרת
אחד לא יהיה אלא שופר עילוי כגון ויאמר י״י אל־ישעיהו ישע׳ ז׳ שם מ״ה
כה־אמר י״י למשיחו והיוצאים מתנאי זה הם תשע שבאים שמות ל׳
במרכא והם כי תשא את־ראש בני־ישראל לכן אמר לבני שמואל ב׳ ז׳
ישראל בכל אשר־התהלכתי ויעלו בבעל־פרצים נספרה דה ח׳ יד.
מפני־צריך דדברי הימ׳ ויזבח שור ומריא־וצאן לרוב בני שם כח
ראובן וגדי וחצי שבט מנשה קנה נגד היושבים בכל אשר־ מלכים א׳ א׳
התהלכתי דדברי הימ׳ ואם היה לזרקא ב׳ משרת׳ יהיה הראשון רות ד׳.
אזלא כגון ויאמר משה לפרעה ויקרא פרעה שם־יוסף דה ח׳ יז
שמות ח׳.
בראשית מא

צפנת פענח ודום׳ חוץ מב׳ שהן למטה והן ויהי הוא מספר מלכי׳ ב׳ ח׳
למלך דמלכים · אשר לא מעמך ישראל · וכבר נהגו חכמ׳ כדבר
הזה מנהג עלילה שכל מי שיהיה על תחלת אות התיבה נקרא
למטה כגון רוח אלהין קדישין · הן קרבו ימיך · ואם באו שני דברים לא׳
המשרתים בתחלת אותיות התיבות יהיו שניהם שופר עילוי
כגון כי לא מועף · מי שם פה · והננהג כמנהג הזה הוא למטה ישעיה ח׳
ונקרא שופר עילוי · ואם היה עם האות השנייה או יותר יהיה שמות ד׳
אולא כגון ויאמר משה לפרעה · הראש כלב אנכי ודומ׳ · דברים ח׳
והמשרת השני לזרקא שראוי להיותו בברכא למטה בא משתי שמואל ב׳ ג׳
סיבות האחת פסק והאחרת געיא ויש שכותבין אותו שופר
מונח והוא כמו מרכא במחלקותיו אשר ביניהן פסק וכתוב
בספר וחתום ועלה הגבול דבירה וכל דומ׳ חוץ משתי מקומות ירמיהו לב׳
שיש בהן פסק והן שופר עילוי והם ויאמר אליהם ראובן אל־ יהושע טו׳ בראשי׳ לז׳
תשפכו דם · הנה חרדת אלינו · ואשר ביניהם געיא ויבא יעקב מלכים ב׳ ד׳
מן השדה · וקח משענתי בידך · ודומ׳ חוץ מז׳ מקומות שיש בראשית ל׳
בהם כמעט שינוי והם ואשר יבא את רעהו ביער · אשר על מלכים ב׳ ד׳
פני בית חורון · וישלח חורם וחביר · את ראש איש בשרת דברים יט׳
אל דוד · בארין קריבו ואמרין קדם מלכא · ויעבירו קול בכל־ שמואל ב׳ ד׳
עריהם · והקורא יטעים הגעיא בפיו או כתובה או לא כתובה · נחמיה ח׳
ואם היה לזרקא ג׳ משרת׳ יהיה הראשון תלשא וחשני אולא ·
ולא תשתנה מהיות תחלה או תהיה עם תחלת אות · או עם
השיני או יותר כגון וישלח האלהים מלאך לירושלם · ואשר דה״א כא׳
יבוא את רעהו ביער ודומ׳ · ואם היו לה ד׳ משרתים יהיה דברים יט׳
הראשון שופר מונח כגון הנני עמד לפניך שם על הצור שמות יז׳
בחורב והדומ׳ לו · ובבא ספר׳ יש לו ג׳ זרקות שיתחברו ב׳
משרת׳ בתיבה אחת והם ולאיתמר בניו · אם יצאו בנות שילו שופטים כא׳
לאוצרות לתרומות ·· נחמיה יב׳

שער לגרמיה:

הלגרמיה ישרתוהו ב׳ משרת׳ והם ב׳ מרכות כגון אשר · יחזקאל ח׳
בית ישראל כי המלט אמלט · והשופר הבא עם המקל אשר שמואל א׳ כז׳

בין שתי תיבות הוא לגרמיה והאות אשר השופר תחתיו הוא
המחלק · והמקל השובר את הפסק אינו על אחת מכל האותיות
אלא מודיע שזה השופר הוא לגרמיה··

שער הרביע

·· הרביע ישרתהו משרת אחד והוא שופר
מונח כגון ולא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת · אוֹ־אָז יִכָּנַע ודומ׳ · ויהיה השופר שמות ט״ו
עמו בתיבתו בה׳ מקומות · והם ועתה אל תֵּעָצְבוּ · אנא חטא · ויקרא כ״ו
וְאֶסָעֲרֵם · ואילו האחד · בֵּלְטְשַׁאצַּר · ואם שרתוהו ב׳ משרת׳ יהיה בראשית מ״ה
הראשון דרגא כגון כִּי על אפי ועל חֲמָתִי והדומה לו · ואם שרתוהו זכריה ז׳
ג׳ משרת׳ יהיה הראשון שופר כונח כגון לא מבני ישראל המה · ירמיה ל״ב
גם בֵּן ואח אין לו·· קהלת ד׳

שער התביר

·· התביר אם שרתו משרת אחד בתיבתו
לא יהיה כי אם מרכא · ואשר מזקיקו להיות עמו מרכא בתיבתו
לשרתו ב׳ תנאים · האחד הוא שיהיה קודם האות אשר תחתיו
שבא אות שיהיה עמו אחד מן ג׳ מלכים אילו אֶה אוֹ אֵי כגון
יצאו יִשְׁתָּרְגוּ · הִתְבּוֹנְנוּ · בר מן חד שיש עם אות המרכא נקודה איכה א׳
מלכטה · והוא בְּבִירְתָא דִּי בְּמָדַי מְדִינְתָּא דעזרא · ועל התנאי ירמיהו ט׳
הזה יש ג׳ פסוקים שיש חטף פתח בין המרכא והתביר והם עזרא ו׳
וידרש חזקיהו · על הַכֹּהֲנִים · אַל תִּלָּחֲמוּ · וַתַּעֲלוּ על שפת לשון דה״ב ל״א
ואין זולתם · ואילו לא אחזו אלו הג׳ או ורחצו יקרא כמו בן דה״ב י״ג
במרכא ותביר וכל הנוהג כמנהגו · ואם שימש לתביר משמש יחזקאל ל״ו
אחד בתיבה אחרת או תו׳ המשרת יהיה או מרכא או דרגא ·
והתנאי בהזקקת מרכא הוא לפי שאין בין אות מרכא ובין אות
התביר אלא מלך אחד או אין ביניהן מלך כלל יזקיק בו המרכא
כגון וַיַּכֵּם דָּוִד · כִּי כֹה אָמַר · ודומ׳ שאין ביניהן אלא מלך אחד · שמואל ב׳ ה׳
כי לא שֹׂנֵא הוּא לו · ויקרא שֵׁם אברם בשם י״י ודומ׳ שאין עמוס ה׳
ביניהן מלך כלל נזקקין אל המרכא · ואם יסף על מלך תהיה דברים י״ט
משרתו דרגא כגון ויקם יהושע וַיִּלֹּנוּ הָעָם · וישב על־בִּרְכֶּיהָ · בראשית י״ב
ודומ׳ · ואם היה בין אות המשרת לאות התביר מלך ושבא שוכן יהושע ח׳
כגון אשר לקחו ישרתהו מרכא · ואם היה מלך ושבא מניע שמות י״ו
כגון ואשר תאמרו אלי אתן ישרתהו דרגא וכל אשר יהיה מלכים ב׳ ל׳

ביניהם שני מלכים ויותר יהיה המשרת דרגא מלבד ט״ו
מקומות היוצאים מתנאי זה שאעפ״ שאין ביניהן כי אם מלך
ושבא שוכן ישרתם הדרגא והם ואברהם היו יהיה וכי יגף שור־ בראשית י״ח
איש · לא־תהיה משכלה · וכל אשר אין לו דמשנה תורה · ובני שמות כ״א
אשר ימנה וישוה · וילן יהושע · וישבו בין בית־אל · וישם שם כ״ג
אותם אורב בין בית־אל · כי אם ארבע מאות איש נער · אשר יהושע ח׳ שם ח׳
ברכו י״י צבאות · כשד שלמן בית ארבאל · הפך ירך דדברי שם ח׳
הימ׳ כי לא יכלו לעשותו · כל אשר תמצא ידך כי אין לעמוד · שמואל א׳ ל
ועד הם עומדים דעזרא · ואם היה בין אות המשרת הקרוב אל ישעיה י״ט
התביר ובין התביר פסק יהיה אותו המשרת דרגא או יהיה ספר ב׳ סימן י״ח שרש ט׳
ביניהן מלך אחד או לא יהיה ביניהן כלל מלך כגון המול ימול · בראשית י״ז
וישם המלך אחשורוש מס · ואם ישרתוהו ב׳ משרתי׳ יהיה אסתר י׳
הראשון או שופר מונח או אזלא · התנאי על זה הוא אם היה
המשרת עם אות הראשונה שלתיבה יהיה שופר מונח כגון
עיר שופכת דם · ואם׳ ניתק המשרת אל אות השיני או יותר יחזקאל כ״ב
תהיה אזלא כגון ואיש ראש בית־אבותם · והדומ׳ לו · ואם יהושע כ״ב
שרתוה ג׳ משרתים יהיה הראשון תלשא כגון כי אעלה ארוכה
לך · נחלת עבדי י״י וצדקתם · ואם שימשתו התלשא לא תשתנה ירמיה ל׳
התלשא מלבוא אחריה · וזהו משפט התלשא לא יהיה אחריה
לעולם אחד מן המשרתי׳ כי האזלא · ואם ישרתוהו ד׳ משרתי׳
יהיה המשרת המוקדם לתלשא לעולם שופר מונח כגון כל־
הבא אל המקום אשר נפל שם עשה־אל והדומ׳ לו · ולא יתחבר שמואל ב׳ ב׳
לתביר בשירותו הדרגא והמרכא יחד כי אם באם תעירו ואם־
תעוררו והבריו · הטפחה לא ישרתה לעולם אלא מארכא כי שיר השירים
אם בי״ו מקומות תשרתיה הדרגא עם ב׳ מרכות ביחד והם ויבא ב׳ ז׳ וג׳ ה׳
לו יין וישת · למה תעשה כה · אשר לא צוה · הלא טוב לנו · בראשית כ״ז
ויקרא לה נכח · אני י״י נעניתי לו בה ברוב גלוליו דיחזקאל · כא׳ ק׳
ויתנו אלה נכח אלה · אשר לא הגיד לה דמלכים וחברו דדברי מלכים א׳ כ׳
הימ׳ · ויהי ריב ומדון דחבקוק · ויהי לב לעם דעזרא · ולא יהיו דה׳ ב׳ ט׳
לו יותר מב׳ משרת׳ על זה האופן ולא תשרתוה המרכא בתיבתיה סימן א׳ חבקוק ד׳

עמה

עמה לעולם כי אם בה׳ מקומות והם בכל מושבותיכם ׳ אֶת כל־ מלכים ב׳ ט״ו
הֶהָרוֹתֶיהָ בִּקֵּעַ׳ מַבְלִיגִיתִי ׳ וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיהֶם דיחזקאל׳ מכל־ ירמיהו ח׳ י״ח
תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם דיחזקאל׳ כי למכראשונה ׳ ונבז ביתך דדניאל׳ סימן ל״ו ומ״ר
שהם הִרְהִיבֻנִי ׳ וסימ׳ מהס גתלוש מלבד אלה ח׳ לא יתחברו שיר השירים ו׳
עמה כי אם געיה ׳ והשמר בזה שתגעה כל תיבת טפחה שיתכן
להיות עמה געיא מלבד אלה ח׳ ׳ ואם שרת אותה משרת בתיבה
אחרת יהיה לעולם מרכא כגון אֵת הַשָּׁמַיִם והדומ׳ לו׳ אלא ראשית א׳
שהמרכא אם שימשה לטפחה יתחלף מחלוקת המרכא וזה
לפי שתעיין אם אין בין אות המרכא ובין אות הטפחא מלך
כלל אחת מן הנקודות יהיה מחלוקת המרכא בטל ומתוג כגון
ונתתם לִי אוֹת אֱמֶת: ואם היה בין אות המרכא ובין אות יהושע ב׳
הטפחא שני מלכים אחד בתיבת המרכא כגון כִּי לא מִלּוּ אותם׳
והדומ׳ לו או מלך אחר בתיבת המרכא כגון יעשה לו ׳ והדומ׳ יהושע ה׳
לו מושלת בהם מרכא בלי מתיגה ואם נתרחקה המרכא המרכה
מן הטפחה והיה ביניהם תיבה במקף מושלת גם שם המרכא
בלי מתיגה כגון סוֹרָה שְׁבָה־פֹּה ׳ הוּא יִבְנֶה־ בית ודומ׳ ׳ ומי שלא רות ד׳
בא על ג׳ אפנים אלה לא יתמתן כגון כי עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד ׳ שמואל ב׳ ז׳
ואלכה אליה ואדרשה־בה ודומ׳ ׳ וכל ג׳ תיבות שתהיה הראשונה יהושע ב׳
כי והשניה לא והשלישית תהיה טפחה הסתכל בתיבה השלישית שמואל א׳ כ״ח
אשר בה הטפחה עם עומדת האות הראשונה במלך שים כי
במרכא ולא במקף כגון כי לא נסב ׳ כִּי לֹא כָלוּ רחמיו ׳ כי לא־ שמואל א׳ י״ו
איכה ג׳
האמין ׳ ואם יהיה שבא באות הראשונה מן תיבת הטפחה שים כי ראשית מ״ה
במקף ולא במרכא כגון כי־לא דרשנהו כי־לא בְּיַד יִקָּחוּ ׳ כי לא דה״א י״ג
בכת׳ חוץ מן תיבה אחת שיש בתיבה מלך באות הראשון וכי שמואל ב׳ כ״ג
במקף ולא במרכא ׳ והוא כִּי־לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן וזה התנאי שמואל א׳ כ׳
דברים ג׳
נוהג במרכא לשרת הטפחא׃

שער הסילוק׃ הסילוק לא ישרתהו אלא מרכא לבדה

חוץ מה מקומות שתשרתהו המאיילא לְהַחֲלוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם ; דשמן ויקרא כ״ה
משחת קודש ׳ וְקִוֵּיתִי לוֹ : מִמֹּעֲצוֹתֵיהֶם : בהושע ׳ וראש פסוקו ישעיה ח׳
וחלה חרב ׳ והאשתאולי דדברי הימ׳ ׳ ואם תשרתהו המרכא לא הושע י״א

תהיה עמו בתיבתו לעולם׳ ויותר ממה שמתחזקין בני אדם
בדבר הזה לפי שקוראין עם הסילוק אם היתה תיבתו רחבה
מרכא׳ וזהו שינוי שרשי הקרייה לפי שלא תשרתהו כי אם
בתיבה אחרת כגון ואת הארץ: וכמוהו׳׳

שער על הגעיא:

בראשית א׳

הגעיא היא הנפשת המילה ותחבב הקריאה ותטעימה בטעם
ותשים תאות הקריאה בלב הקורא ותנדיבהו על הוספת
הקריאם׳וכבר ראיתי שחוטפין אותה במקצת מקומות ומקיימין
אותה במקצת המקומות׳וכלל הדבר אין לה שורש לפי שאינה
מנוייה עם הי״ב טעמ׳ ולא עם המשרת׳ ומעמדה לנטות אל
הימין שלקורא בדמיון העמדת התפחא ומאיילא אע״פ שאמרו
אין אב לגעיא והיא לעולם יהיה עמה מקף׳ והוא דבר שמדביק
שתי תיבות אם היתה התיבה שאין בה לא טעם ולא משרת כל
תיבה שיש בה טעם לא יהיה בה מקף אלא אם תבוא הגעיא
מלפני הטעם׳ או תהיה בתיבה טעם ומקף בקצת המקומות׳ויש
מקומות שלא יתכן בהם אות הגעיא כגון כי לא ישנו שהוא
מן שינה ותנומה׳ ואילו נחטפה היו״ד אז תסור התיבה מעיקרה׳
ונרמית כגון אחרי דברי לא ישנו ובמהו כמו שתראה שישתנה
הדיבור אם לא היתה הגעיא׳

משלי ד׳

שער על חניית המשרת׳ שופר מכרבל לא ישרת אלא
לזקף קטן׳ שופר מהפך לא ישרת אלא ליתיב׳ שופר עילוי
משרת ל״ג טעמ׳ לזרקא וזקף ואתנח׳ וגם בין הזרקא לסגולה
לא ישרת אלא שופר עלוי׳ שופר מונח ישרת לז׳ טעמים פזר
וזרקא ותלישא וטרס ויתיב ורביע ותביר׳ הפזר לא ישרתהו
אחר זולתו אלא אם יהיה פזר גדול יבוא הגלגל והתלישא
זולתו והטרס והזרקא והרביע והיתיב ישרתם שופר מונח
במקומות ידועים׳ מספר חלקי התלישא הארוכה בד׳ טעמ׳ והם
זרקא ויתיב וטרס ותביר במקומות ידועים חלקי המרכא
בו׳ טעמ׳ בלבד הטפחה והסילוק במקום ידוע שישרתם המאיילא

והדרגא כגון ויבא לו יין וחביריו׳ מספר חלקי אזלא בר טעמ׳ טרס ויתיב וזרקא ותביר במקום ידוע׳ מספר הלקי הדרגא בשני טעמ׳ רביע ותביר במקום ידוע׳׳ | ב״ראשית כ״ז

שער על שכונת הטעמ׳ מה שראוי להיות שכן על דרך חוק׳ יש תביר שאפשר בלא טפחה אחריו כגון הלא ביום ההוא׳ והיוצא מתנאי זה אחד שהוא אתנח׳ והוא אם־אֶרֶץ מַאְפֵּלְיָה׳ | ירמיה ב׳ ל״א
ומזה הטפחה אי אפשר לו שלא יהיה אחריה או אתנחת׳ או סוף פסוק׳ כגון בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ׳ ומן | ב״ראשית א׳
זה הזרקא אי אפשר שלא יהיו אחריה רורפיה חוץ ממקום אחד והוא כה־אמר י״י למשיחו לכורש אשר־החזקתי בימינו׳ | ישעיה מ״ה א׳
ואילו ג׳ הטעמ׳ התביר והטפחה והזרקא ארוקים לד׳ טעמ׳ והם תביר שאחריו טפחה וטפחה לאתנחתה׳ וסילוק וזרקא לסגולה׳

ושער על הטעמ׳ מה שהוא שוכן על דרך הראוי לעבור ממנה הפזר יתכן להיות אחריו התלישא כגון זרע וקציר׳ והיתיב | ב״ראשית ח׳ כ״ב
כגון וַתְּשַׁבְנָה הערים אשר לקחו־פלשתים מאת ישראל לישראל׳ וכגון ועתה אל ישם ארוני המלך כלבו׳ והזרקא כגון | שמואל א׳ ז׳ י״ד
וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לתרומת־הקדש ולאחזת העיר אל־פני חמשה ועשרים אלף תרומה׳ ויתכן אחריו התביר כגון והיה | יחזקאל מ״ח כ״א
כל אשר־יצא מדלתי ביתך החוצה ויתכן אחריו פרס כגון ויהי | יהושע ב׳ י״ט
מאז הפקיד אותו בביתו׳ ויתכן אחריו לגרמיה שְׁלַח לְמִכְנַשׁ לַאֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא׳ וישוע ובני ושרביה ימין׳ אבל לגרמיה אם היה | ב״ראשית ל״ט ה׳ / דניאל ג׳ ב׳
אחריו טרס יתכן היות או לא ביניהם כגון ויקח את־מחלת | ב״ראשית כ״ח ט׳
בת־ישמעל בן אברהם׳ התלישא יהיה לה שכן מאחריה הטרס כגון וכלניהו ושמעיהו ונתנאל׳ כי בליל שדד׳ ויתכן אחריה | ישעיה ט״ו
הזרקא כגון והביאו את אחיכם הקטן אלי׳ ויתכן אחריה היתיב | ב״ראשית מ״ב כ״ד
במו כי יען בטחך במעשיך׳ פלא יועץ אל גבור׳ ויתכן אחריה | ירמיה מ״ח / ישעיה ט׳ ו׳
תביר כגון ושמע ויזרי ויעבץ׳ ולא תהיה שכינה טעמ׳ אלא | עמוס ח׳ י״ב
למה שזכר הטרס כגון להיות אחריו רביע כגון והיו בתי ירושלם׳ | שמות י׳
ותלישא כגון ביום ההוא תתעלפנה׳ וזרקא כגון ויכס את־עין כל־הארץ ולגרמיה כגון כי אבאנו אל האדמה׳ ויתיב כגון | דברים ל״א

ועשה למבצרי מעזים ׃ ותביר דמות כמראה אדם׃ הלגרמיה
יתכן להיות אחריו רביע ואיבה אשית זה יתנו ׃ ועשיתי לבית
אשר נקרא שמי עליו ׃ ופזר למכנש לאחשדרפניא׃ ושרביה
ימין׃ וטרס לא יהיה אלא אזל ואתי ביא מקומות במקרא׃
והם ויקח את־מחלת׃ בת־ישמעאל בן־אברהם׃ מעי מעי אחילה׃
ויקח עבר־מלך אר־ת האנשים׃ הן ישא־איש בשר־קודש׃
ויעש בירושלם חשבונות׃ איכבור בן־פנחס בן־עלי׃ ויען יונדבי
בן־שמעה אחי־דוד׃ במואב ובבני עמון׃ ובארום ובמלכי צובה׃
את־תרתן ואת־רב־סרים ואת־רבשקה מלכיש באים מדרך שער
העליון ׃ וגם כל היהודים אשר במואב ובבני עמון ובארום׃
ויתכן להיות אחר לגרמיה פשטא בג מקומות והם אשר־יוצק
על־ראשו שמן המשחה׃ ושם שני־בניו׃ מחלון וכליון׃ ראשיכם
אל־תפרעו ובגדיכם לא־תפרומו׃ ויתכן אחריו תביר במקום
אחד׃ וישלח מלך אשור את רבשקה מלכיש ירושלם׃ ולא
יהיה לו שכן אחר מן הטעמים חוץ ממה שנזכר׃ הרביע יתכן
להיות אחריו זקרא׃ כגון ויהי בשלח פרעה׃ והיתיב כגון ויאמר
אלהים תדשא הארץ דשא׃ והתביר כגון וילך בכל־דרך׃
ותלישא כגון ויאמר קראתי בצרא לי׃ וטרס כגון אנא חטא׃
ויתכן אחריו פזר כגון ויצאו יושבי ערי ישראל ובערו והסיקו׃
והטפחא במקום אחד אני י״י נעניתי לו בה׃ ולא יהיה לשכן אחד
מן הטעמים חוץ ממה שנזכר׃ הפשטא יתכן להיות אחריה
זקף כגון ויקרא אלהים לאור יום׃ הרביע כגון המים האלה׃
יוצאים אל הגלילה׃ אלא יש לו זה התנאי׃ כל רביע שיבוא
אחר פשטא אי אפשר שלא יהיה אחר הרביע יתיב אחר כגון
המשלחים עליו לדרש המופת׃ דרברי הים׃ והמן נופל על־
המטה׃ בר מין ב ויאמר דוד אל אכיש אם נא מצאתי חן בעיניך
יתננו־לי מקום באחת׃ אבי רבר גדול הנביא׃ ותלישא כגון כי־
פשה הנגע בבגד׃ ולגרמיה ואת יותרת הכבד ואת־שתי הכליות׃
וזרקא הילדים אשר גדלו אותו׃ ולקחת מדמו ונתתה׃ ותביר על
העיר אשר היא עושה עמך מלחמה׃ עלה סנחריב מלך אשור על

דניא' יא לט
יחזקא' א' כו
ראשית ב'
דניא' ב'
ראשית כח
ירמיה ד'
שם לח
חגי ב'
דה ב' לו
שמואל א' יד
מן־
שמואל ב' יג
מלכים ב' יח
ויקרא כא
רות א'
ויקרא י'
שמות יג
ראשי' א'
מלכים א' כב
יונה ב'
שמות לב
יחזק' לט
שם יד
ראש' א'
יחזק' מו
דה ב' לב
אסתר ו'
שמואל א' כז
מלכים ב' ה'
ויקר' יג
שם א'
שמות כט
מלכים ב' יח

כל ערי יהודה הבצורות · וטרס חי אני אם יפול · ולא יתכן
להיות לה שכן אחד מן הטעמ׳ חוץ ממה שנזכר · הזקף יתכן זכריה י׳
אחריו טפחה כגון ויצא יהוה ונלחם · והתביר כגון ויאמר י׳י ישע׳ כ׳
כאשר הלך עבדי ישעיהו · ואם היה הזקף לפניו יתיב יתכן לבוא שמואל ב׳ טו
אחריו תלישא · וחי׳ ארני המלך כי במקום · והיתיב ממעון ירמיה כה
קדשו יתן קולו שאג ישאג על־נוהו · אלא שיש לו זה התנאי
כל זקף שיש אחריו יתיב אי אפשר שלא יהיה אחריו זקף כגון איוב א׳
כי אמר איוב אולי חטאו בני · ואני זאת בריתי אותם אמר י׳י
רוחי אשר עליך · וממשפחות אבי קרית יערים היתרי והפותי
והרביע מבלעדי הקמת היתיב · ויאמר אליו רוץ דבר אל הנער
הלז אוי לי אמי כי ילדתיני · לא שלחך י׳י ואתה · והטרס כגון ירמי׳ טו
מזריע זרע עץ פרי ולגרמיה אל העגלה ואת כלי הזהב · ויפגע־ בראש׳ א׳
הוא בכהנים וימת ביום ההוא · ואתנחתא במקום אחד ליהוה שמואל א׳ כב
בשבועותיכם · והסילוק במקום אחד הצרעתי והאשתאולי · במדבר כח
האתנחת׳ לא ימנע מלבוא אחריה אחד מן הטעמים אלא דה׳ א׳ ב׳
אתנחת׳ כמוה · הרודף לזרקא לא ימנע אחריה אלא טפחת
ואתנחת׳ וזרקא וסגולה כמוה · סוף פסוק ימנעו אחריו כל
הטעמ׳ יתיב המהפך יתכן להיות אחריו זקף כגון רק אתכם עמוס ג׳
ידעתי · ויתיב כמוהו כגון או בנבלת · וטרס כגון אפס כי לא ויקר׳ ח׳
תהיה תפארתך ·· שופטים ד׳

פרק על מספר משרתי כל אחד ואחד מן אלה הטעמ׳ ·
שמשי הפזר הקטן שופר מונח · שמשי הפזר הגדול שופר
מונח אלא שהמשרת הקרוב אליו הוא הגלגל · שמש התלישא
שופר מונח · שמשי הטרס ג׳ שופר מונח ותלישא ואזלא ·
שמשי הלגרמיה ב׳ שופר מונח ומרכא · שמשי הרביע ב׳ שופר
מונח ודרגא · שמשי הזרקא ה׳ שופר מונח ותלישא ושופר
עילוי ואזלא ומרכא · שמשי היתיב ה׳ שופר מונח ותלישא
ואזלא ושופר מהפך ומרכא · שמשי הזקף ב׳ שופר מכרבל
ושופר עילוי · שמשי התביר ה׳ שופר מונח ותלישא ואזלא
ודרגא ומרכא · שמשי הטפחא ב׳ דרגא ומרכא · שמשי האתנחת

בֿ שופר עלוי ומאיילא׃ שמשי הסילוק בֿ מרכא ומאיילא׃׃

פרק על סדר הטעמ׳ האחר אחד אחד׃אחר הטרס רביע׃ אחר לגרמיה רביע׃ אחר רביע יתיב׃ אחר יתיב זקף׃ אחר זקף תביר או טפחה׃ אחר טפחה אתנחת׳ או סוף פסוק׳׃ אחר פזר תלשא׃ אחר התלשא טרס׃ אלה הם הטעמים המנועים לבוא זה אחר זה׃ הפזר לא יבוא אחריו זקף ורביע וטפחה ואתנחת׳ וסילוק׃ התלישא לא יבוא אחריו פזר ורביע ולגרמיה וזקף ואתנח׳ וטפח׳ וסילוק׃ הלגרמיה לא יבוא אחריו תלישא וזרקא וזקף ואתנח׳ וטפחה וסילוק׃ ואם יבוא אחריו טרס לא יהא אזל ואתי והם יֿא בלבד הרביע לא ימנעו מאחריו אלא זקף ואתנח׳ וסילוק׃ וטפחה יבוא אחריו במקום אחד׃הפשטה ימנעו מאחריה אתנח׳ וטפחה וסילוק׃הזקף ימנעו מאחריו פזר וזרקא וסילוק׃ואתנחת׳ לא יבואו אחריו כי אם סילוק במקום אחר והאשת אולי׃ במקום רה׳ ח׳ ב׳ אחד בשבועותיכם׃ האתנח׳ לא ימנע מלבוא אחריה אלא במדבר ל׳ח אתנחת׳ כמוה׃הזרקא ימנעו מאחריה גֿ טפחה ואתנח׳ וסילוק׃ תביר לא ימצא מאחריו כי אם טפחה לבדה׃ אבל במקום ימצא אחריו אתנח׳׃שופר יתיב לא ימצא אחריו אלא זקף כי אם ביֿא מקובות ימצא אחריו פשטא ומן המשרתים לא ימצא אחד כהם כתרדף אחר חבירו כי אם שופר מונח אחר שופר מונח ושופר עילוי אחר שופר עילוי׃ ואלה היֿב טעמים לא יתכנו להיות בפסוק אחד כולם יחד׃אלא בֿב פסוק׳ יקובצו מהם בכל אחד ודם ויצאו יושבי ישראל אשר יחסר ממנו אחד והיא תמצא בפסוק האחר והוא ויאמרו אליו איש עלה לקראתינו ויאמר מלכי׳ ב׳ א׳ אלינו לכו שובו׃ ואשר יחסר ממנו הוא הפזר׃ והוא נמצא בפסוק האחר׃ וגם אמרו בעלי הדקדוק ואם רצית לומר המלה הראשונה על השנייה בנעיא יהיה בין שני הטעמים מלך אחד או מלך ושבא ויהיה הטעם בתחלת השנייה או יסור ממנו קהלת ב׳ בשבא׃ ותהיה הראשונה סופה יוד או ויו כגון ופניתי אני׃ ואם ויקר׳ כ׳ העלם יעלימו עם הארץ׃ ויהי כי הקיפו ימי המשתה׃ כל רמה איוב א׳ דבמקרא קמצ׳ וטעם לרעבר מן גֿ רטעמ׳ לעיל והם ידינו רמה׃ עברי׳ לֿב

רָמה קרני בי'י י'י רָמה ידך' כל פלא דבקר' נוקד בצירי בר מן ב שמואל א' ב'
דטע' לעיל והן בסגול הלמתים תעשה פלא · כי עשית פלא' בהן ישע' כו
ג בסגול וסים' ויבאו פלשתים וישבו בהן דשמואל' ולכל בהן תלי' פח
חיי רוחי דישעיה · ישרתו בהן דמשכנא דיחזקאל : כשתמצא ישע' כה
פועל ממשקל חזק נגינתו מלעיל ולשעבר כגון צפית הכית צוית שמואל א' לא
צפיתי הכיתי צויתי · ואם נוספה ווו בראש התיבה כגון וצפית ישע' לח
והכיתי וציויתי וציפיתי וציוית וטעמ' מלרע ולהבא · אבל והכית יחזק' מב
מתחלף מהם יש והכית מלעיל והכית מלרע · אם הוא סמוך
לטעמ' מלרע · ואם אינו סמוך לא טעמ' מלעיל · והסמוכה לאלף
הן ה במסורת בתיו · ושאינן סמוכין לאלף כגון והכית בצור · שמות יז
ועוד שמת שמתי קמתי שבתי רברתי נתתי מלעיל מפני שהן
לשעבר · ואם נוספה ווו בראשון חזר ולהבא ומלרע כגון ושמתי
וקמתי ושבתי ונתת ונתתי אבל וְדִבַּרְתִּי יש בו כמעט חילוק אם
אות אח הע באה אחריהן חזר הטעם לעיל כגון ודברתי על הושע יב
הנביאים · וכן והוספתי על כל תהלתך · הגדלתי והספתי חכמה ·
ונתברר לי שבסיבת אלו מפני שהן לשעבר · ודע כי פעמ' תבוא תלי' עא
מלעיל המשרת בלא עלילה זולתי להרויח בין הטעמים כגון קהלת א'
מֵאָה ארך · מאה איש · וכמוהו הרבה בהיות הטעם באות
הראשונה שלתיבה יתלה הטעם לעיל · וגם בהיות הטעם באות
השנייה מן התיבה השנית וקדם לה שבא יתלה הטעם למעלה
כמו עד בעלת בְּאֵר · עיקרו להיות מלרע ונתעלה בעבור הטעם יהושע יט
הבא אחר השבא וכמוהו וִיִטב לך ותחי נפשך · שמש ירח ירמי' לח
עָמַד זְבֻלה · ובישועתך מה יָּגֶל מאד · ודע כי כל הא הנוספת חבקוק ג'
בסוף התיבה ואין המלה לשון נקבה אותה הא באה להשביח · תלי' כא
המלה וטעם המלה ההיא לעיל כגון שאלי נס ונמלטה · הַשָּׁפָלָה ירמי' מח
הַגְבֵּהַ · כמו תנור בוערה מאופה שעקרו ונמלט הַשָּׁפָל . בוער
כי הם לשון זכר והם לווי וככוכן דרך כל השמות הנוסף הא יחזק' כא
בסופן כמו שם שמה ים ימה נחל נחלה מצרים מצרימה · העיר הושע ז'
העירה · ירושלם ירושלימה · נב ויבא דוד נֹבֶה · דדן ודדנה הטעם שמואל א' כא
נשאר במקומו כאשר הוא בלא הא' ודע כי כל נון הנוסף בסוף

המלה לא יהיה הטעם כי אם באות השלישית שלפניו כמו תשמעון תאבדון׳ ואם אין שם נון יהיה הטעם בעין או ברל״ת כמו תשמעו תאבדו׳ ואם הם אתנח׳ או סוף פסוק׳ הטע׳ או בב׳ או במ״ם כמו תִשְׁמָעוּ תֹאבֵדוּ ׳ ואם נוסף הז ירד הטעם בבי״ת או ברל״ת כללו שלדבר פעלנו פעלונו פעלתיהו תפעלון הטעם באות השלישית קודם ׳ וכן הביאותיהו עשיתיהו כמו פעלתיהו ׃

תמו הטעמים של עשרים ואחד ספרים ׃

LECTORI SALVTEM.

CVraueramus aliâs ex integro libro de accentibus seorsim edẽdum tractatum de accentibus trium librorum אמת, quo tunc egebamus. Supererant in fine totius libri nonnulla, quæ ad trium librorum accentus cùm non pertinerent, tunc non edidimus. Ea nunc habes hac charta, quam quidem ad calcem totius libri post tractatum de accent. trium libr. poteris subnectere. Inuenimus & ad extremũ quoddam fragmentum, quod pari fide, vti inuenimus in archetypo, tibi damus. Horum te monitum voluimus, candide Lector, ne quid te fugeret eorum quæ ad hanc rem spectant, vtque integrum librum R. Iuda ben Bilham vetusti authoris tibi haberes. Tu his fruere, ac vale.

ורע כי יש בשרשי המקרא אבות היו קודם אלו ג׳ אותיות בּמּף
ובתחלת תיבה תהיה אורחת ויו נקראת בְּאוּ כגון ובכרל ובאו
זפרעה ומצרים׳ ועוד וקרא וראה ושמור ושכב וגאורל וזכור׳
זיתבות שבאחריתם מּם כגון וקראתם ושמרתם וראיתם׳ וכל
ויוּ אשר בראש תיבה אשר האות של אחריהם ננקדת בשבא
הוִיו נקראת בּאוּ לבד אם באה אחת מאותיות אּח הּע אחריה
היא ננקדת בפתח כגון וַאֲמרתָּ וַחֲשבתם וַעֲשיתם וַהֲשבותם •
כל לשון דכר לְך אתנח׳ וסוף פסוק דאינון לָך׳ וזקפתא כותהון
לך בר מן יו׳ בתורה לְך יחירך וקרא וחג שבועות נתתי האתון
בצר ושמרת ושמערת ירחק והגידו׳ ויד והשיבך׳ וכל שמר
השמר לְך׳ וכל נתינה דאלה הדברים לְך בּמּג לָך וסימ׳ אכל
דברי׳ ז׳ מלכא בסלא׳ ואכלת את כל העמים׳ אשימה עלי מלך׳ ושמת
דברי׳ כ״ו בטנא׳ וי׳ לך זקפ׳ בשאר קריה וסימ׳ הניח מוסרות׳ כי אבר
הכון שבא מלשליך לו איש אוילי מן הזרע׳ וכל שופטים וזקפתא
דשמואל ונתינת׳ דמלכים כותהון לְך בר מן ה׳ לָך וסימ׳ טוב נטה
לא חטא׳ לא חטאתי נתתי׳ וכל אתנח׳ וסוף פסוק דכוות׳ לך
וכל לשון דכר אתך עמך בר מן אתנח וסוף פסוק דאינון אִתָּך
עמך׳ ובקצת מקומות בזקפת׳ ורביע דכוות׳ אתך עמך מן רישיה
קימ׳ י׳ דאלה הדברים עד עשר תעשר ותירושך ויצהרך׳ ומן עשר
תעשר עד סוף סיפרא תירשך ויצהרך׳ דע כי אותיות יהוא
מתחלפות אחת בחברתה אלף בהא כגון אתחבר התחבר אגאלתי
הגאלתי׳ אשתוללו השתוללו אשכם השכם אזכרה הזכרה׳
אמון המון׳ הא באלף התיו אתיו ההראל האריאל׳ היך איך׳
אדורם הדורם׳ הדר אדר׳ כולא כולה׳ יוד באלף תלויים
תלואים׳ בלויי בלואי׳ אלף ביוד כמו אישי ישי כנאות מניות׳
ההגריאים ההגרים בערביאים הערבים׳ אלף בוו פואה פוה׳
רא״ש׳ לב׳ יוד בוו פניאל פנואל׳ פינון פונון׳ עלין עלון׳ עיבל עובל׳ שפי
שפו׳ מחייאל מחויאל׳ וקויי וקוי׳ יוד בהא כמו הודעתי יודעתי׳
ועל ענין זה נהפך אלף בוו אבל אמר יאמר יאבדל כי עיקרו
לומר אאכל אאמר כי האלף מן איתן וכן האלף השוכן בשב

וקם זין יקום ישוב יוד ילך ידע ויו בנולד נודע וכמו ההא בעשה
ראה יוד עשיתי וכן וו שוכנת ימים ויוד בית בתים וו ראש שהוא
אלף בכתב שתים ראשים וכן וו הנוספת בפעלים ובשמורת
בשרק והנופלת עלי במק אלף בשררת כמו ושמעת וקראת.
וביי ומיי ומאלהים׳ ודע כי קריאת הא ואלף החלוקות אין
ביניהם הפרש ויותר בכוף המלים והשמורת והקדם להם קמץ
גדול ולכן באלף אשר עיקרו להיות כמו ושוא עיקרו להיות מן
משנה׳ גבהא דשא׳ קראן מרא כולן במקום הא׳ אתא תבאי יות ח׳
אנא באלף ובהא • והא אשר בצאנרה אלף שבצאן וכן כתוב
לא באלף וכן יוד הבאה אחר קמץ ועיקרה להיות אלף והיא יוד
כמו בגדיו סוסיו פרשיו עיניו ונכתבה ביוד לענין עיני בגדי כי
היא יוד הקיבוץ בבגדים פרשים סוסים׳ ויוד השניות בידים
עינים רגלים׳ ויוד אשר בפה היא יוד אשר כפי ופיו ופיהו הא
שבשרה אשר בשיהו בשיו ונכתבה הא בוו כמו ראה בנה פה
פעמ׳ וו מחטוא מחטא מחטו׳ דע כי לא יהיה פעל מן הפעלים
פחות מג׳ אותיות אלא אם תחוסר אחת מג׳ אותיות חסר והיה
עיקרו להיות ב׳ כן מנהג לשון הקודש להיות פעמ׳ תוספת ופעמ׳
מחסרת והפעלים מתחלקים על ב׳ פנים יש מהם קל ויש מהם
כבד׳ והקל על אופן אחד אבל הכבד מתחלק לכמה פנים וראה
לקל הבא מן הפעלים על משקל פעל כאומרך שמר או שמור׳
ולפער העבר שמר׳ ולפעלו שומר ולמפעלו שמור׳ וכמוהו
קנה ציויו בנה קנה עבר קונה פועל קנוי פעול שמור׳ וכמהו
אסף אוסף פער שלא הוזכר פעלו נפעל נאסף נשמר • נקנה
מופעל נאסף נשמר נקנה׳ וכללו שלדבר כל פעל שנפחת ממ
מן פעול ומן מופעלו הוא הפעל הקל והפעל הכבד מן הפער
פעל הפעל פעול פועל כאמרך שבר שבר׳ פועל עבר משבר׳
פעול מפועל משובר • והמתפעל משתבר׳ וכמוהו דבר ציווי
דבר פועל עבר מדובר מפער וכן באח הע פעל הקל׳ שלח
שולח שלח נשלח׳ והכבד שלח שלח משלח משולח משתלח
וכבד אתר השלח השלות משליח מושלח׳ וכן מנהג כל הפעל

הקל להיות רפי ובלא מם׳ בראש פעלו ומפעלו וכשלא תהיה
בתחילתו אם ראוי היה להיות דגש חוץ מתיבה אחרת ואביכן רה״ש ל״א
התל בי כי ראוי היה לדגשו כמו ויהתל בהם אליהו׳ אותיות מלכי׳ ח׳ י״ח
הח ליקה ג׳ והן או״י אילו ג׳ אותיות המשתתפות בלשון הקודש
לשני ענינים מופרשין בלשון׳ האחד הנעת נראית יוצאה
בלשון שיכון ידוע נראה לעינים כאשר האותיות בהנעתן
ובשיכונן׳ והענין השיני שיכון נעלם שאינו נראה ונשתתפו׳
אילו אותיות לב׳ פנים מן השיכון מופרשין אחד מחבירו׳
האחד ידוע ונראה והב׳ נעלם׳ הנראה כגון האלף אשר בויאסר
כי היא שוכנת ונראית ויוצאה בלשון וכגון לא שלותי׳ כולה איוב כ׳
מקללבני׳ הנראית שיכונה בלא העלמה׳ וכגון יו״ד וישבר ירמיה ט״ו
וידבר הנראה שיכונו׳ והאופן הב׳ עלום כגון אלף וקאם שאון הושע י׳
בעין רפא נא שהיא שכונה ועלומה ואינה נראת וכגון וו׳ שופר
עולם ויו״ד שעיר דביר דוד ולענין זה האחר נקראו אותיות
החליקה כי יחלקו עד עת שיעלמו ולא יהיה להם בלשון ראיה
ולא הרגשת אבל המודיען לשמיעת הנעת מה שלפניהן בקמ״ץ
או בפתח או בשאר השבעה מלכים ונקראו אותיות המשך
והפרישה לפי שיוסיפו בפעלים ובשמות בעבור המשך ההוויה
בהן כגון וו׳ שיכור וגיבור הנוספת למשיכת הדיבור ואינה
עיקר׳ ודע כי הה״א הנכתבת במקום אותיות החליקה ויותר
בסוף הדברים והשמות אך כתיבתה במקום אלף החלוקה בסוף
הדברים והשמות רבתה לרוב עד מאד כדי שלא יאמר אדם
שהיא אלף חלוקה בעיקר אלא יש לזולתו לומ׳ שהיא הא חלוקה׳
אבל יש ביניהם הפרש כי הה״א לא יקרא לה שיכור וחליקה
בהצטרפת הפעלים כמו שיקרא לאו״י׳ ואם נפשך לומר מצינו
הלך בחלוקת ה״א כאומרך הלך אלך עמך׳ ילכו הלוך כי השכן
החלק אשר אחר אלך ויו״ר ילכו וה״א אשר בהלך יתכן לומ׳ כי
הם ב׳ שורשין הלך ילך׳ ויהיה עיקר הלוך הלך ועיקר ילכו ילך׳
ונדבר בהם בשיתוף לפי שפירושו אחד׳ ודע כי פעמ׳ יוסרו
אלה השוכנים החלוקים מן הכתיבה להקל הלשון ולבטחון

שהן נראין בלשון כמו גבור שבור שופר ועולם שנכתבו פעם
חסירין ופעם מלאין וכן דוד ויעקב ואכשלום פעמ׳ חסירין
ופעמ׳ מלאין ולפי דרכינו בלמוד כי הרוצה ממנו להחסיר או
להשלים אלו השמות והפעלים כאשר כתבנו אחד לחבירו אין
עליו כלום · כב׳ אותיות הם יא׳ זכרים יא׳ נקבות מיכאלבן הושת׳
וסימ׳ אחר שמלאכתו בינה׳ והנקבות גזע צדק רפס חט׳ וזה
מנהגם אם יתכפלו אותיות הזכרים בראש התיבה הראשונה
אינה יסור כגון אאמצכם אאזרך בבתים בבאו בבגדו ההר ההם
ההלך ווים וכל הזכרים בענין הזה אם תוציא הראשונה מן
הכפולות נשאר הדיבור אלם׳ אבל הנקיבות אם תמצא שתים
מהם בראש התיבה יהיו שתיהן כגון גגות דדיך אם תוציא
אחת מהן מן התיבה נשחת הדיבור וכן כל האותיות הנקבות
נוהגות אין במקרא תיבה גדול מיא׳ אותיות
והן ג׳ תיבות וכתועבותיהם וכלילותיהן והאחשדרפנים׳ ולא
פחותה מב׳ אותיות כגון אל בן בם גם את ודום׳ ויש אחרת
בתורה שהיא מאות אחת ה לי׳י והיא נקראת עם השם הכמוך
לה ואין זולתה ·· אני בספר קהלת ה׳ וסימ׳ שיש יתרון׳ גם זו׳
הנה אשר ׳אשר חוטא׳ ואמרתי׳ · הבין ג׳ בקרייה וסימ׳ הפככם׳
דרכה׳ ודניאל׳ · היא דויקרא פתות ונתתה תשיג והביאה צו
ולא תאפה דבר כל דבר קחו ואכלתם מדוע׳ הארנבת בבו
הבהמת יומת׳ ומן אם בהרת עד לא יסגירנו היא ומן לא
יסגירנו עד ובשר הוא׳ מן ובשר עד איש דנתקים היא ומן איש
דנתקים עד וכי יהיה בקרחת הוא׳ פרחת ממארת׳ פחתת
ממארת טומאתו יושבת טמאה שבת שבתון קרמא׳ ברם קדומ׳
דמו בתרצ׳ ערותה כולהון היא גלתה נדה זמה מחללת בתרומת
שבת עצרת יובל שלשה אחוזתם נקבה היא ··

נ״א
וכתועבותיהן
ה׳ וכעלילותיכן
ושנים ב
ביחזקאל י
והראשון הוא
כתוב כרוב
בספרים מלא
כאשר כתבתי:

נשלם שבח לאל נעלם ·
ביום ד׳ יט׳ לשבט המזל:

מאמר יחיי המדקדק׃

ועתה אחל לבאר עניין זה ואומר מה עניין פשט במאריך ובמקף כמו וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וכמוהו וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ ולמה היתה במלת הָיְתָה מאריך ולא היתה מקף ולמה במלת אֱלֹהִים מקף ולא מאריך· ואומ׳ כי היה במלת היתה מאריך בעבור היות הפשט בתחילת אותיות תֹהוּ על כן היה תחת היתה מאריך והיתה במלת אֱלֹהִים שופר מקף בעבור היות הטעם באות השני והוא לאוֹר· וכן אם היה הטעם באות השלישי או הרביעי או החמישי לעולם שופר מקף שהיא תחת המילה שהיא בתחלה·

ועתה אבאר עניין דרגא ומאריך ואומר אם היה תביר באות השלישי או הרביעי או החמישי יהיה במלת הראשונה דרגא· ואם היה התביר באות הראשון או השני תהיהה מלה במאריך כמו ויתן אותם אלהים והראשון כמו ויקרא האדם·

סימן לשופר יתיב שיבוא אחריו שופר קילקל ואחריו זקף קטן ולשופר הפוך יבוא אחריו פשט·

לזיכר כשיבוא הגרמא ויבוא אחריו הזרקא לא יעשה טעמו הגרמא ולמה בעבור שהגרמא פעמים שיהיה פסק ויפסיד טעמו אבל הזרקא ישתנה כלל· וכן כשיהיה באות אחד מן הטעמים כמו הפזר או הדרגא והיה באות האות גרמא נעשה הטעם בשאר הטעמים ונעשה מן הגרמא פסק והטעם הזכרתי׃

ויא׳ א׳

תם ונשלם ביום ה׳ כו לתמוז
שנת שכו לפק פה בעיר
פאריס בגלך ואעי׃

Bibliothek
d. jüd.-theol. Seminars
Fränckel'sche Stiftung
Breslau I
Wallstraße 14.

2